

The logo for Nji (Nederlands Jeugdinstituut) features the letters 'Nji' in a stylized font. The 'N' is white, the 'j' is yellow, and the 'i' is white. The logo is set against a dark blue background with a yellow horizontal bar to its left.

Nederlands
Jeugdinstituut

Veiligheid in gezinnen: een zaak voor iedereen

Knelpunten en oplossingsrichtingen

Tom van Yperen, Anita Kraak, Ans van de Maat, Joanka Prakken | April 2020

Inhoudsopgave

1. Aanleiding en kern van dit rapport	3
1.1 Waarom dit visiedocument?	3
1.2 Knelpunten	3
1.3 Bijdragen aan oplossingen	4
2. Enkele feiten en cijfers	5
2.1 Huiselijk geweld en andere vormen van onveilig opgroeien	5
2.2 Aantal kinderen met jeugdbeschermingsmaatregel	6
2.3 Moeilijke gezinsomstandigheden	6
2.4 Veiligheid van de bredere omgeving	7
2.5 Conclusies	7
3. Het vraagstuk nader bekeken	8
Kwestie 1. 'Onveiligheid' is een diffuus concept	8
Kwestie 2. Opgeknipte ketens en versnipperde hulp	12
Kwestie 3. Risico- en maakbaarheidsdenken heeft beperkingen	15
4. Bijdragen aan oplossingen	19
Bijdrage 1. Onveiligheid: gewoon, maar niet altijd goed	20
Bijdrage 2. Doorontwikkeling van de aanpak	23
Bijdrage 3. Over een andere boeg gooien	33
Noten	35

1. Aanleiding en kern van dit rapport

Hoe kunnen we samen werken aan de veiligheid van kinderen en jongeren? Daarover gaat dit rapport. Het Nederlands Jeugdinstituut biedt hierin een visie op wat de knelpunten en oplossingsrichtingen zijn als het gaat om de zorg voor de veiligheid van kinderen.

1.1 Waarom dit visiedocument?

Niet alle kinderen groeien in Nederland veilig op. Naar schatting heeft 1 op de 8 kinderen te maken met kindermishandeling of is hij of zij getuige van geweld tussen ouders.

De zorg voor de veiligheid van kinderen is een veelbesproken onderwerp. Er zijn geluiden van ouders die klagen over onterechte beschuldigingen, jongeren die aangeven dat er onvoldoende naar hen geluisterd wordt en gezinsverbanden die ruw worden verstoord (voorbeeld: Alicia).¹ Bekend zijn ook de calamiteiten, waarbij het mis gaat en kinderen in het meest ernstige geval omkomen, met de maatschappelijke verontwaardiging die daarop volgt (bijvoorbeeld het meisje van Nulde, de omgekomen kinderen in Roermond, Savanna e.a.).² Preventie – het voorkómen van situaties waar het mis gaat – stuit op bezwaren als het gaat om de privacy van gezinnen en rechtsbescherming van ouders.

Verschillende rapporten van de inspectie door de jaren heen laten zien dat de samenwerking tussen professionals in gezinnen waar de jeugdbescherming bij betrokken is te wensen overlaat. In een recent rapport³ trekt de inspectie op een algemener niveau harde conclusies: kinderen met ernstige ontwikkelingsbedreiging krijgen onvoldoende bescherming en de instellingen die hier namens de overheid verantwoordelijk voor zijn kunnen hun opdracht niet goed uitvoeren. Samenwerken is de sleutel om dit te verbeteren. Dat blijkt uit de rapportages van de inspectie en het is de reden voor dit rapport.

1.2 Knelpunten

Er is nogal wat handelingsverlegenheid als het gaat om situaties waarin er zorgen zijn om de veiligheid van kinderen. Over zowel het ingrijpen bij onveilige situaties als het voorkomen dat er ingegrepen moet worden is heel wat te zeggen. Het is daarmee een beladen vraagstuk dat veel maatschappelijke discussie oproept. Dat heeft met drie kwesties te maken.

- *Kwestie 1. Het is niet glashelder wat veilig en onveilig is.* In gevallen van expliciet huiselijk geweld en bij evidente vormen van kindermishandeling zal er weinig discussie zijn: dat is geen veilige situatie. Maar er zijn ook veel zaken waar de situatie veel diffuser is. Professionals zijn het dan

vaak niet over de oordelen eens. Deze diffuusheid staat in schril contrast met de ‘hardheid’ van een jeugdbeschermingsmaatregel.

- *Kwestie 2. Gezinnen hebben te maken met opgeknipte hulp.* Het circuit van professionals is voor kinderen, jongeren en ouders razend ingewikkeld als er zorgen zijn over de veiligheid in het gezin. De gezinnen hebben bovendien vaak te kampen met stapeling van problemen en dus met nog veel meer professionals te maken. Voor een gezin is dat erg belastend.
- *Kwestie 3. We geloven in maakbaarheid, maar die is beperkt.* Uit studies naar het effect van een ondertoezichtstelling blijkt dat die gebrekkig is. Deels komt dat door de beperkte maakbaarheid van veel situaties, deels door beperkte kennis over wat werkt en deels omdat de problematiek van de gezinnen vaak breder is dan alleen de veiligheid van de kinderen. Soms zijn situaties zo ingewikkeld, dat we niet weten wat we moeten doen. Dat durven we te weinig op tafel te leggen.

1.3 Bijdragen aan oplossingen

De afgelopen jaren zijn allerlei oplossingen bedacht, zoals een meldcode en een gezinscoach. Het Nederlands Jeugdinstituut geeft in dit rapport aan dat er meer nodig is: een ruimere blik. We benoemen drie zaken die hieraan bijdragen.

- *Bijdrage 1. Accepteer dat onveiligheid een diffuus begrip is.* Onveilige situaties voor kinderen en jongeren komen zo vaak voor, dat dit eigenlijk een ‘normaal’ gespreksonderwerp zou moeten zijn. Weet dat het vaak niet objectief te maken is wat veilig en wat onveilig is; wel is een realiteit dat er zorgen kunnen zijn. Voer daarover een open gesprek: waarom zijn er die zorgen? Maak het minder bedreigend voor ouders die aangeven dat ze hun situatie niet aankunnen en ga met hen zonder oordeel het gesprek aan. De vraag daarbij is: wat is voor de kinderen en het gezin goed genoeg?
- *Bijdrage 2. Laten we de aanpak doorontwikkelen.* De kluwen aan hulpverlenende instanties kan sterk vereenvoudigd worden. Maar het gaat vooral werken als ook de inhoudelijke aanpak verandert: in dialoog, doelgericht, gezinsgericht. En met het oog op de duurzaamheid van resultaten: werk aan versterking van het netwerk, aan terugvalpreventie, en de rol van het lokale (wijk)team. De doorontwikkeling van veelbelovende werkwijzen gebeurt nu nog versnipperd. Doorbreek dat en hanteer daarbij consequent een lerende aanpak. Betrek daarbij kinderen, opvoeders, praktijkwerkers en wetenschappers.
- *Bijdrage 3. Gooi het over een andere boeg.* Koester de kennis die we al hebben, maar verken ook heel andere werkwijzen. Verbreed het handelingsrepertoire door bijvoorbeeld familie en vrijwilligers een grotere rol te geven in de jeugdbescherming. Of plaats niet een kind onder toezicht, maar een gezin of een volwassene. Voor de goede orde: we propageren geen harde aanpak van de ouders. Het gaat erom een uitgebreid handelingsrepertoire te ontwikkelen om met een gezin de weg uit de problemen te vinden. De inbreng van de kinderen en ouders is daarbij onmisbaar.

2. Enkele feiten en cijfers

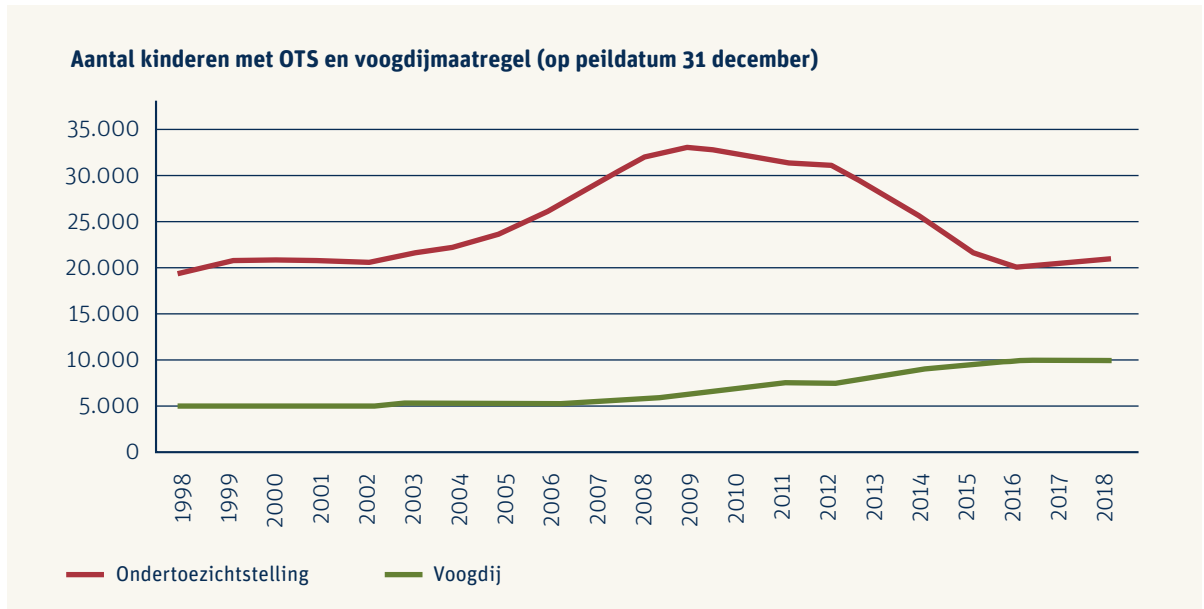
Nederland scoort internationaal gezien over het algemeen goed als het gaat om het welzijn van kinderen, zelfs als je alleen kijkt naar rijke landen.⁴ De overgrote meerderheid van de jongeren oordeelt bovendien positief over de relatie met hun ouders.⁵ Maar het beeld is niet in alle opzichten gunstig. Verschillende monitors en onderzoeken laten zien dat de veiligheid van een groot aantal kinderen risico loopt of aangetast is.

2.1 Huiselijk geweld en andere vormen van onveilig opgroeien

Cijfers over de mate waarin huiselijk geweld en kindermishandeling voorkomen, hebben altijd een ruime onzekerheidsmarge omdat het moeilijk is aantallen exact vast te stellen. Volgens een recente overzichtsstudie van het WODC⁶ komt huiselijk geweld voor bij ongeveer één op de twintig volwassenen voor (5,5 procent, gerekend over een periode van vijf jaar). Het gaat daarbij om fysiek en seksueel geweld. In ongeveer 20 procent van de gevallen gaat het om structureel geweld dat maandelijks, wekelijks of dagelijks plaatsvindt. In hoeveel gezinnen er kinderen getuige zijn van dat geweld is niet precies te zeggen. Met betrekking tot kindermishandeling laat de WODC-studie zien dat naar schatting 12 procent van de scholieren tussen 12 en 17 jaar – één op de acht – in het afgelopen jaar wel eens fysiek is mishandeld of misbruikt, bedreigd is met slaan door ouders of verzorgers, of getuige is geweest van een fysieke confrontatie tussen de ouders. De onderzoekers merken daarbij op dat het aantal gevallen van mishandeling afneemt met het ouder worden van kinderen, en dat het dus aannemelijk is dat meer dan 12 procent van de kinderen jonger dan twaalf jaar hiermee te maken heeft. Het aantal gevallen in de groep 0- tot 17-jarigen dat gesignaleerd wordt door professionals – meestal de ernstigere gevallen – wordt geschat op 90.000 tot 127.000 kinderen per jaar. Omgerekend naar alle kinderen is dat ongeveer 2,5 tot 3,5 procent, dus zo'n één op de dertig kinderen. Bij de meesten gaat het om fysieke of emotionele verwaarlozing.

2.2 Aantal kinderen met jeugdbeschermingsmaatregel

In de periode 2015-2018 hebben steeds rond de 30.000 kinderen een jeugdbeschermingsmaatregel, 2 procent daarvan is een voorlopige maatregel. Onderstaande figuur toont de ontwikkeling door de jaren heen, exclusief voorlopige maatregelen.⁷

Het aantal kinderen en jongen met een ondertoezichtstelling (ots) is na ernstige calamiteiten vanaf 2001 sterk gestegen. Rond 2010 zette een daling in. Die kwam in 2016 tot staan en sindsdien is er een lichte stijging. Het aantal voogdijmaatregelen neemt vanaf 2005 geleidelijk toe, maar die groei lijkt de laatste jaren iets af te vlakken.

2.3 Moeilijke gezinsomstandigheden

Veel kinderen met een jeugdbeschermingsmaatregel groeien op in moeilijke omstandigheden. Hun gezinnen behoren relatief vaak tot de groep met een lagere welvaart. Hun ouders zijn vaker verdacht van een misdrijf, staan vaker geregistreerd als licht verstandelijk beperkt en maken vaker gebruik van Wmo-voorzieningen en van de ggz.⁸ Deze gezinnen hebben geregeld te maken met combinaties van persoonlijke problemen, problematische relaties, traumatische gebeurtenissen, beperkte kansen en pech.

Bij deze kenmerken plaatsen wij de kanttekening dat het feitelijk verkeerd is om ze direct te koppelen aan onveiligheid van kinderen. Dat kan zelfs stigmatiserend werken. Het helpt een bijstandsmoeder die in een rotsituatie zit echt niet om zonder meer aangemerkt te worden als een risicofactor voor de veiligheid van haar kinderen; best kans dat ze juist een lieve en goede opvoeder is. We constateren alleen dat deze omstandigheden gevolgen kunnen hebben voor de draagkracht van opvoeders en de kwaliteit van het opvoeden en opgroeien van kinderen. Dat betekent niet per definitie dat die kwaliteit ondermaats is. Het betekent wel dat de samenleving verplicht is iets te doen wanneer de veiligheid en de ontwikkelingskansen van kinderen wél in het geding zijn.

2.4 Veiligheid van de bredere omgeving

Niet alleen binnen het gezin kan de veiligheid van kinderen reden zijn tot zorg. De laatste jaren is duidelijk geworden dat er veel situaties zijn waarin die zorg aan de orde kan zijn, zoals

- In de sport, de kerk, de jeugdzorg⁹;
- In de fysieke omgeving, bijvoorbeeld risico's in het verkeer¹⁰ en de gezondheidsrisico's van het leven in een stad;¹¹
- In de digitale wereld: online pesten, ongepaste content, digitale grooming ('online kinderlokken'), online seksueel misbruik, chantage met seksueel getinte berichten of beelden, oplichting, virtuele diefstal, financiële valkuilen met schulden tot gevolg, en het zien van geweld.¹²

In dit visiedocument focussen we ons op de veiligheid of onveiligheid in het gezin. Maar we zien dus dat er veel omstandigheden zijn waarin de veiligheid en onveiligheid van kinderen en jongeren aan de orde is. Het zou dan ook een 'normaal' gespreksonderwerp moeten zijn.

2.5 Conclusies

Onveiligheid komt dus vaak voor. Maar dat wil niet zeggen dat dit goed is. Vaak geeft onveiligheid aanleiding om te kijken hoe een situatie veiliger te maken is. Deelnemen aan het verkeer is bijvoorbeeld soms gevaarlijk. Daarom nemen we maatregelen om de verkeersdrukte rondom scholen te verkleinen. Het internet brengt kansen met zich mee, maar ook bedreigingen. Daarom installeren ouders software om de toegang tot bepaalde content te beperken en praten ze met hun kinderen over veilig internetten.

Opvoeden gaat vaak goed en veel kinderen zijn blij met hun thuissituatie. Maar opvoeden is ook niet altijd gemakkelijk, en geregeld leidt het tot onmacht, handelingsverlegenheid of soms zelfs grote problemen. Ook daar is aandacht voor nodig.

Maar waarom ligt het onderwerp 'veiligheid' juist hier zo gevoelig? In het volgende deel staan we stil bij belangrijke aspecten van dit vraagstuk. Daarna besteden we aandacht aan zaken die kunnen bijdragen aan een genuanceerde kijk op het onderwerp en een betere aanpak van situaties waarin er zorgen zijn over de veiligheid van kinderen.

3. Het vraagstuk nader bekeken

Wanneer er vermoedens zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling, of als er een groot risico is op het ontstaan daarvan, komen de opvoeding en de verantwoordelijkheid van ouders onder een vergrootglas te liggen. Dat is zorgvuldig: het kind heeft bepaalde rechten en opgroeien in een onveilige, onvoorspelbare thuissituatie heeft mogelijk schadelijke gevolgen. Het is ook begrijpelijk: veel mensen zijn betrokken bij het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen. Toch zijn de veiligheid van kinderen en de bijbehorende verantwoordelijkheid van opvoeders beladen vraagstukken. Waarom? In dit hoofdstuk bespreken we waar voor ons de kern ligt:

- ‘Veiligheid’ is geen objectief begrip;
- De instanties waarmee opvoeders in zorgelijke situaties te maken krijgen, opereren opgeknipt en versnipperd;
- Ons denken en handelen met het oog op het herstel van veiligheid gaan uit van een diep verankerd risico- en maakbaarheidsdenken.

Kwestie 1. ‘Onveiligheid’ is een diffuus concept

Wat veilig of onveilig is, is moeilijk te objectiveren

Ouders hebben volgens het Burgerlijk Wetboek de vrijheid en de plicht om hun kind te verzorgen en op te voeden. Zij zijn verantwoordelijk voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en voor de veiligheid van het kind. Ook dienen zij de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid te bevorderen. Bij de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld of vernederende behandeling toe. Het kind is ook geen getuige van geweld in het gezin. De kinderrechter kan het gezag van ouders beperken of hun het gezag ontnemen als een minderjarige zodanig opgroeit dat zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd en de ouders geen hulp accepteren.¹³

Gelukkig gaat het in veruit de meeste gezinnen goed. Vrijwel alle kinderen en ouders hebben de gebruikelijke strubbelingen, maar meestal komen zij weer in goed vaarwater terecht. In een aantal gevallen lukt dat minder. Soms wordt dan de situatie aangemerkt als onveilig en is het welzijn of de ontwikkeling al geschaad; soms dreigt er schade te ontstaan.

Maar wanneer precies is het welzijn van een kind bedreigd of geschaad? Dat is niet gemakkelijk af te bakenen.¹⁴ In geval van expliciet huiselijk geweld en evidente vormen van kindermishandeling zal er weinig discussie zijn; in veel andere gevallen zijn de zaken minder helder. De kunst is hier niet alleen een inschatting te maken van hoe het staat met de ontwikkeling van het kind, maar ook van de risico's die deze ontwikkeling kunnen bedreigen en de beschermende factoren die een goed verloop van de ontwikkeling ondersteunen.

Professionals maken vaak verschillende inschattingen

Onderzoek op het terrein van met name kindermishandeling, verwaarlozing en uithuisplaatsing van kinderen laat zien dat het maken van dergelijke taxaties heel lastig is. Professionals maken over eenzelfde geval vaak verschillende inschattingen.¹⁵ Ook zien we dat professionals een andere perceptie kunnen hebben van situaties en gebeurtenissen dan de ouders.¹⁶ En wat voor professionals geldt, zal ook voor anderen gelden: wanneer moet je je zorgen maken over wat je ziet en hoort in het gezin dat naast je woont? Wanneer ga je als huisarts vermoeden dat er mogelijk sprake is van kindermishandeling en wat doe je dan? Zijn de zorgen die je als leerkracht hebt wel terecht? Hoe breng je als hupverlener in een wijkteam gesignaleerde risico's of signalen van mishandeling ter sprake?

Anders gezegd: de taxatie van de veiligheid en de ontwikkelingsbedreiging is 'diffuus' terrein. De inschatting is altijd een momentopname. Die opname wordt gekleurd door een veelheid aan factoren, zowel aan de kant van het gezin en zijn context als aan de kant van degene die de inschatting maakt met ook zijn context. Een 'niet-pluis'-gevoel en persoonlijke overtuigingen blijken een rol te spelen. Ook als er meer objectiveerbare risico- en beschermende factoren in het spel zijn, blijft de taxatie gekleurd omdat de weging van deze factoren geen eenvoudig optellen en aftrekken is. Dat maakt een objectief oordeel over veiligheid en ontwikkelingsbedreiging – extreme gevallen daargelaten – niet mogelijk.

Onveilig is niet hetzelfde als ontwikkelingsbedreigend

Deskundigen wijzen er verder op dat een als onveilig ingeschatte situatie niet vanzelf ontwikkelingsbedreigend hoeft te zijn en een als veilig ingeschatte situatie toch een ontwikkelingsbedreiging kan inhouden.¹⁷

Twee voorbeelden:

- Een situatie van een alleenstaande moeder met een chronische depressie kan voor het kind een bedreiging vormen voor een goede ontwikkeling, bijvoorbeeld als het kind daardoor volwassen zorgtaken uitvoert en wellicht zelf zorg mist. Het is de vraag of dit als een onveilig situatie is te duiden. Zo'n duiding help waarschijnlijk niet in het gesprek met de moeder en het kind. Maar ook is de vraag of de dreiging voor een gezonde ontwikkeling zo groot is, dat deze grond is voor een maatregel.

- Lastiger is te spreken van een situatie waarin er sprake is van ingeschatte onveiligheid, maar er geen aanwijzingen lijken te zijn voor een ontwikkelingsbedreiging. Bijvoorbeeld, kinderen groeien op in een gezin waar alcoholmisbruik plaatsvindt en vaak flinke ruzie is tussen ouders. Buitenstaanders bellen na een van die ruzies de politie. Die meldt de situatie bij Veilig Thuis. De kinderen blijken het relatief goed te doen en lijken er weinig last van te ondervinden. Is dit een onveilige situatie te noemen? Is er sprake van een ontwikkelingsbedreiging? Is er grond voor een maatregel?

Oordelen over dit soort situaties vormen een kwetsbare basis om te besluiten tot interveniëren in het leven van een gezin. Dat geldt voor waar dan ook: bij burgers die eerste signalen zien, bij instanties (bijvoorbeeld politie of Veilig Thuis) waar je die signalen kunt bespreken, bij professionals die deze signalen verder moeten onderzoeken en wegen om tot de juiste hulp te komen en bij bestuurders die veiligheidsbeleid moeten maken.

Contrast tussen diffuus begrip en een harde maatregel

De diffuusheid waar we hiermee te maken hebben, staat in schril contrast met de ‘hardheid’ van een jeugdbeschermingsmaatregel. De basis voor een dergelijke maatregel wordt gevormd door de inschatting dat de situatie van een kind al dan niet een ernstige ontwikkelingsbedreiging voor dat kind vormt. Ook moet duidelijk zijn dat de ouders niet binnen afzienbare termijn de volledige verantwoordelijkheid voor de situatie kunnen nemen en hulp accepteren om de bedreiging op te heffen. De weging van dit alles is dus nog complexer dan ‘slechts’ de vraag of een situatie voor een kind veilig is of niet.

De diffuse begrippen leveren voor de rechter geregeld een complex vraagstuk op dat met zogeheten ‘vrije rechtsvinding’ moet worden opgelost: een open systeem van wegingen zonder duidelijke normen die scherp aangeven wanneer een maatregel wel of niet is aangewezen.¹⁸ En dat terwijl de uitkomst van dit systeem leidt tot een harde scheiding tussen wel of geen maatregel: ‘een beetje maatregel’ bestaat niet. Maar wekt die harde scheiding geen schijn van exactheid en objectiviteit?¹⁹

Bij ouders kan dat contrast tussen de diffuusheid van de concepten en de hardheid van de maatregel dan ook een gevoel van frustratie en onrecht oproepen. Het werkt ook een conflictverhouding in de hand met jeugdzorg, die in de uitvoering van zo’n maatregel een belangrijke rol heeft. Geen wonder dat ouders veel behoefte hebben aan duidelijker normen. Zonder dat lijkt je al gauw te zijn overgeleverd aan subjectiviteit. Het wrange is echter dat die duidelijker normen juist zo moeilijk te geven zijn, omdat de situaties waarin er zorgen zijn over onveiligheid zo veelvormig zijn en de wegingen afhankelijk zijn van zoveel verschillende factoren.²⁰

Het gevoel van frustratie en onrecht kan samengaan met een groeiende angst bij ouders voor bemoeienis van de jeugdbescherming.²¹ Zo kan een angstcultuur ontstaan waarin het beeld leeft dat je als gezin als het ware onder controle staat, omdat instanties willen voorkomen dat onveilige situaties voor hen onopgemerkt blijven. De angst is begrijpelijk. Immers, het kan bedreigend zijn als een ander, op basis van voor jou niet altijd beschikbare informatie en zonder gezamenlijke betekenisgeving van die informatie, over diffuse kwesties als de veiligheid en ontwikkelingsbedreiging in jouw gezinssituatie hard oordeelt.

Bovendien is die angst terecht. We zien de laatste jaren het aantal meldingen van onveilige situaties in gezinnen bij de Veilig Thuis instellingen flink toenemen, terwijl het leeuwendeel wordt afgedaan met een terugverwijzing of een overdracht naar de melder of naar bijvoorbeeld het wijkteam.²² We zouden kunnen zeggen dat dit aantal terugverwijzingen goed is, omdat daarmee gezinnen niet onterecht in de jeugdbescherming belanden. Maar de vraag die we moeten stellen is de volgende: welke van de gezinnen belanden onterecht wél in de jeugdbescherming? Wat is het effect van een melding bij Veilig Thuis op het gevoel van zelfcontrole van gezinsleden? En wat is het effect op het vertrouwen van die gezinsleden in de betrokken instanties? Hoe dan ook gaat zo'n melding je niet in de koude kleren zitten. Daar lijkt te weinig aandacht voor te zijn.

In de diffuusheid klinkt een zwakke stem van kinderen en ouders

Juist in deze context is het merkwaardig dat kinderen en ouders zich zo weinig gezien voelen als gelijkwaardig gespreksdeelnemer.²³ Naar hun idee is er niet altijd sprake van een echte dialoog, waarin de verschillende percepties over de veiligheid van een kind aan bod komen. Dat zorgt voor onvrede en protesten, die niet zelden via (social) media worden gedeeld.

Die onvrede en protesten zijn begrijpelijk. Maar er tegenover staat dat de professionals veelal de plicht voelen om bij zorgen in gesprek te gaan, te onderzoeken en soms ook te confronteren. En zo raakt het gesprek over de zorgen die er kunnen bestaan al gauw in een soort klem:

- We horen over de onmacht van kinderen en ouders die kan ontstaan als ze met professionals te maken krijgen die zich zorgen maken over de situatie van het kind.
- We zien de maatschappelijke verontwaardiging als omstanders (de burens, de leerkracht) of professionals niet snel en krachtig genoeg hebben ingegrepen.
- We horen over de onmacht van professionals en organisaties die de maatschappelijke opdracht krijgen om het in zijn ontwikkeling bedreigde kind te beschermen.

Concepten '(On)veiligheid' en 'jeugdbescherming' te sterk gekoppeld

We zien dat in de media het beeld wordt opgeroepen om bij signalen in gesprek te gaan met de kinderen of ouders die het betreft, maar bij twijfel contact op te nemen bij de instanties.²⁴ Bij een diffuus concept als veiligheid moeten we er echter van uitgaan dat twijfel eerder regel is dan uitzondering. Contact opnemen met een instantie is dan al gauw een aantrekkelijke optie. Immers, langs die weg kunnen twijfels en onzekerheden met een deskundige gedeeld en besproken worden. Dat draagt er echter toe bij dat onveiligheid en jeugdbescherming al gauw gekoppeld raken. Enerzijds is melden goed, omdat daarmee de kans kleiner wordt dat er niets gebeurt en onveilige situaties voortduren. Maar tegelijk is het ook jammer, want daarmee organiseren we het als samenleving – zonder dat we dat lijken te willen – eigenlijk van ons af en maken we het tot 'iets' van de jeugdbescherming.

In het hoofdstuk over cijfers hebben we gezien dat veiligheidsissues met betrekking tot kinderen overal aan de orde zijn: in het gezin, op school, in de kerk, in de jeugdzorg, op het internet, in het verkeer. Het is dus – hoe bizar het wellicht klinkt – de gewoonste zaak van de wereld om vragen te stellen en te twijfelen over veiligheid.

We moeten ons daarbij afvragen of de sterke institutionalisering van de jeugdbeschermingsketen ons in de samenleving niet heeft afgeleid van de voor en bespreekbaarheid van veilig opgroeien en opvoeden in het algemeen. Dat geldt zeker als we kijken naar alle factoren die bij onveilige situaties vaak in het spel zijn, zoals armoede, psychische problemen van ouders, gebrekkige kansen in opleiding en arbeid; factoren die niet alleen het individuele gezin betreffen maar ook maatschappelijk van aard zijn. Het onderwerp lijkt teveel een probleem van het individuele gezin te zijn geworden en de oplossing lijkt teveel gezocht bij de professionele jeugdbeschermingsketen.²⁵

Kwestie 2. Opgeknipte ketens en versnipperde hulp

De instituties waar gezinnen mee te maken krijgen als er zorgen zijn over veiligheid, heet ook wel de ‘veiligheidsketen’. Dit zijn de verschillende instanties en professionals waar je mee in aanraking kunt komen als er een melding wordt gedaan. Die keten loopt van de melder tot aan eventueel de uitvoering van een jeugdbeschermingsmaatregel. Een bekend probleem van die keten is dat die vaak ingewikkeld is en tot een versnippering van de hulp leidt. Dat is geen nieuw probleem; het is al jaren een issue.²⁶

‘Veiligheidsketen’ is voor kinderen en ouders vaak te ingewikkeld

Het tekstkader op de volgende pagina geeft een overzicht van betrokkenen in de veiligheidsketen.²⁷ Duidelijk is dat deze keten lang en ingewikkeld is. Zo is het aan de buitenstaander lastig uit te leggen dat formeel gesproken Veilig Thuis vooral kijkt naar Veiligheid, terwijl de Raad voor de Kinderbescherming vooral de taak heeft te kijken naar ontwikkelingsbedreiging. Elke betrokken organisatie werkt vanuit een eigen visie aan hun (wettelijke) taak en opdracht.²⁸ Wij zien dat er hard aan verbetering wordt gewerkt. Maar dat gebeurt in uiteenlopende kwaliteitsprogramma’s waarvan niet altijd duidelijk is hoe die samenhangen.²⁹ Ook zien we dat de aandacht voor kwaliteit nog vrij sterk is gebonden aan kaders en richtlijnen per schakel: de lokale teams, de Veilig Thuis organisaties, de Raad voor de Kinderbescherming, de GI’s.³⁰

Precies hierom is de jeugdbeschermingsketen als geheel recent op de beleidsagenda gezet. De aandacht gaat uit naar een vereenvoudiging van de keten.³¹ Maar we moeten ons beseffen dat dit een systeemoplossing is; als daarmee niet ook de werkwijze met het gezin verandert, komen we nog niet veel verder.

De jeugdgezondheidszorg, de huisarts, de politie en/of de school

Geregeld zijn zij de eerste betrokkenen, soms als eerste gesprekspartner bij zorgen, soms als melder.

Het lokale team

Een van de basisfuncties van het lokale team is het signaleren van en/of het ondersteunen bij vraagstukken rondom veiligheid.³²

Veilig Thuis / Advies en Meldpunt Kindermishandeling en Huiselijk geweld (AMKH)

Biedt advies en ondersteuning en het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Voor jezelf, maar ook als je je zorgen maakt over de veiligheid van iemand anders kun je een beroep doen op Veilig Thuis; ook als professional. Als je belt, krijgt je een medewerker van Veilig Thuis aan de lijn, die samen met je alles op een rij zet, vragen beantwoordt en advies geeft. Ook kijkt hij of zij samen met jou welke hulp er nodig is. Eventueel doet Veilig huis daarvoor eerst zelf nader onderzoek.³³

Raad voor de kinderscherming (RvdK)

De Raad komt alleen in actie als er een melding binnenkomt van bijvoorbeeld Veilig Thuis, een Gecertificeerde Instelling, of een jeugdhulpinstelling, of als de Raad zelf ziet dat het mis gaat. De Raad kan besluiten om een onderzoek naar de thuissituatie te doen. Centraal staat daarbij de vraag of er sprake is van een ontwikkelingsbedreiging en of er gronden zijn voor een kinderschermingsmaatregel. Een raadsonderzoeker onderzoekt met het kind, de ouders en anderen wat er moet gebeuren en of er verplichte hulp moet komen. Daarvan wordt een rapport gemaakt, waarin staat of de Raad een verzoek doet bij de rechter voor een maatregel. In dat laatste geval stuurt de raadsonderzoeker het rapport ook naar de rechter.³⁴

De Rechter

Deze beslist uiteindelijk of er een kinderschermingsmaatregel en verplichte hulp komt.

De Gecertificeerde Instelling (GI)

Als de rechter beslist tot een maatregel, dan wordt een Gecertificeerde Instelling ingeschakeld voor de uitvoering. In geval van een ondertoezichtstelling (ots) komt er een gezinsvoogd die samen met het gezin een plan maakt en het gezin verder begeleidt.³⁵ De gecertificeerde instelling voert zelf geen jeugdhulp uit, maar bepaalt of en, zo ja, welke jeugdhulp is aangewezen bij de uitvoering van de kinderschermingsmaatregel.³⁶

Instelling voor aanvullende jeugdhulp

De eventueel benodigde aanvullende jeugdhulp wordt geboden door een jeugdhulpinstelling. In 2018 kreeg ruim 75% van de kinderen met een jeugdbeschermingsmaatregel ook jeugdhulp.³⁷

Deze keten speelt zich af in een context waarin vaak ook andere instanties bij het gezin betrokken zijn, zoals gezondheidszorg, schuldhulpverlening, volwassenen-ggz, verslavingszorg, special onderwijs etc. En bij elke betrokken instantie komt het geregeld voor dat er wisselingen zijn van hulpverleners door ziekte, wisseling van baan of omdat het niet klikte met het gezin. Voor het betreffende gezin leidt dat al gauw tot een onoverzichtelijk geheel.

De hulp raakt al gauw versnipperd

Een belangrijk deel van de gezinnen die met zorgen rondom de veiligheid te maken krijgen, heeft een stapeling van problemen. Denk daarbij aan armoede en schulden, echtscheiding, of een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek bij de ouders. Inspectierapporten en studies laten zien: er raken bij die gezinnen al gauw veel te veel professionals tegelijk betrokken.³⁸

De gezinnen waar het hier om gaat hebben dus niet alleen te maken met veel actoren in de veiligheidsketen, ze krijgen ook met andere instanties en professionals te maken die verbonden zijn aan bijvoorbeeld schuldhulpverlening, arbeidsbemiddeling of volwassenen-ggz. Met al die verschillende professionals – die elk hun eigen focus en taak hebben – krijgt het gezin een extra last te dragen. Ze moeten managen wat ze vaak niet kunnen managen omdat hun beperkte draagkracht mede aanleiding was voor de beschermingsmaatregel.

Gek genoeg werkt de Jeugdwet het ontstaan van deze kluwen in de hand. In Artikel 3.2 stelt deze wet namelijk dat een gecertificeerde instelling – die belast is met de uitvoering van een jeugdbeschermingsmaatregel – geen jeugdhulp mag bieden. Ze moet een hulpverleningsplan met het gezin opstellen en ze voert de regie over de hulp, maar die hulp moet dan vervolgens door andere organisaties – meestal een jeugdhulpinstelling – worden verleend. In die zin is de jeugdbeschermer eerder een soort casemanager dan een hulpverlener.³⁹ Voor jeugdhulp die in het kader van de uitvoering van een maatregel nodig is, moet er dus weer een nieuw gezicht geïntroduceerd worden.

Overheden en aanbieders trekken onvoldoende gezamenlijk op

De problemen die de inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in haar rapport uit 2019⁴⁰ schetst, lijken voor een belangrijk deel voort te vloeien uit een weinig gezamenlijk beleid van overheden en aanbieders. Er ontbreekt op lokaal, regionaal en landelijk niveau een goed beeld van (de ontwikkeling van) de gezinnen waar het hier om gaat, het daarvoor benodigde aanbod van hulp, de beschikbaarheid van dat aanbod en de samenhang tussen instanties. Niet dat het ontbreekt aan actieprogramma's en vernieuwingsplannen om op allerlei geconstateerde problemen een antwoord te bieden.⁴¹ Het probleem is dat ook deze weinig samenhang kennen. Daarbij komt dat bezuinigingen op het budget van de gemeenten de ontwikkelingen sterk onder financiële druk zetten en de ruimte voor verbeteracties erg beperken.

Het gebrek aan samenhang op dit niveau heeft belangrijke negatieve gevolgen voor de praktijk. Teveel zien wij dat professionals wordt gevraagd effectiever te werken en samen te werken. Daar worden zelfs richtlijnen voor opgesteld. Te weinig zien wij dat hun organisaties en het beleid daarin het goede voorbeeld geven, en in goede harmonie een context creëren waarin de professionals praktische wijsheid kunnen ontwikkelen om hun moeilijke werk goed kunnen doen. Dat is oneerlijk naar de professionals. Het is ook oneerlijk naar gezinnen die geconfronteerd worden met een versnipperde ondersteuning.

Kwestie 3. Risico- en maakbaarheidsdenken heeft beperkingen

Risicodenken en geloof in maakbaarheid zijn nuttig maar hebben grenzen

Risicodenken is nuttig. Het helpt bij signalering en onderkenning. Maar het is eenzijdig als dat niet samengaat met de aandacht voor beschermende factoren (denk aan de eerder genoemde bijstandsmoeder: een risico of juist een beschermende factor?). Sterker nog, risico's kunnen in de aanwezigheid van beschermende factoren niet alleen een negatieve invloed te hebben, ze kunnen ook ontwikkelingsstimulerend zijn.⁴² Eenzijdig risicodenken levert dus een blikvernaauwing op. En als de aandacht voor beschermende factoren ontaardt in een vinklijstje van welke van deze factoren ontbreken, wordt dat toch weer een verkapt eenzijdig risicodenken. Ook geldt het omgekeerde: alleen aandacht hebben voor de beschermende factoren levert eenzelfde blikvernaauwing op. Het draait dus om de brede blik: denken in risico's én beschermende factoren.

Ook geloof in maakbaarheid is nuttig. Het voedt immers de ambitie om ons in te zetten voor kinderen die in onveilige situaties verkeren en om dat handelen steeds verder te verbeteren. Maar het kan ook averechts werken. Zeker als we geloven in maakbaarheid via door professionele oordelen gedomineerde maatregelen. Of maakbaarheid via behandelingen waarbij de wensen, krachten en waarden van een gezin ondergesneeuwd raken. Zulke interventies kunnen een duurzaam zelfherstellend vermogen van gezinnen verzwakken.

Hoe dan ook blijven er veel actoren en toevalsfactoren in het krachtenveld. Niet alles is maakbaar, geneesbaar of repareerbaar – hoe graag we dat ook zouden willen. Incidenten zijn dan ook niet altijd te voorkomen. Door ervan te leren hopen we dat we langzaam steeds beter worden, maar dan nog blijft er het nodige ongrijpbaar.

Effectiviteit van professioneel handelen is beperkt

De effectiviteit van het professioneel handelen rondom het opgroeien en opvoeden van kinderen is helemaal niet zo groot als we misschien zouden wensen.⁴³ Dat geldt in het bijzonder voor de jeugdbescherming (zie onderstaand kader).

De werkzaamheid van de OTS

Een aantal studies⁴⁴ laat zien dat over de periode 1930-2005 het beeld van de effectiviteit van maatregelen in de vorm van een ondertoezichtstelling (OTS) tamelijk stabiel lijkt: in bijna 30% is de maatregel als geslaagd aan te merken, in bijna 40% is er sprake van een weinig geslaagde maatregel of verandert er weinig en in ruim 30% is te spreken van een mislukte maatregel.

Onderzoek van Slot e.a. in 2001⁴⁵ – waarin het hierboven geschetste beeld van de effectiviteit nog eens naar voren kwam – markeerde een omslag in de jeugdbescherming. Sindsdien is er veel geïnvesteerd in de ontwikkeling van nieuwe methoden voor de gezinsvoogdij

met het doel effectiever te werken. De Deltamethode – bedoeld als gemeenschappelijk basiswerkmodel voor alle jeugdbeschermers – was daar een van de eerste van. De methode werd breed geïmplementeerd.

Naar de effecten van deze methode zijn verschillende wetenschappelijke studies gedaan.⁴⁶ In 2006, relatief kort na de introductie van de Deltamethode, waren er nog weinig tot geen effecten merkbaar met betrekking tot de duur van de OTS-en en van het aantal en de duur van de uithuisplaatsingen. Wel werd er minder vaak ambulante hulp geïndiceerd omdat gezinsvoogden de pilotteams die hulp vaker zelf aanboden. Uithuisplaatsingen vonden meer binnen het netwerk van het kind plaats. Later onderzoek uit 2010 en 2016 toonde dat het jarenlang werken met de Deltamethode wél effect had op de duur van de OTS, de kans op uithuisplaatsing en de duur daarvan. Duidelijke opvoedingsdoelen stellen en met het gezin een goed plan van aanpak maken bleken daarin belangrijke werkzame elementen.

Na 2016 is het basiswerkmodel doorontwikkeld, waarbij verschillende varianten ontstonden, met aanduidingen als SOS, Verve, SAVE (een doorontwikkelde variant van Verve) en GGW (later ISC).⁴⁷ De gemeenschappelijkheid is daarmee min of meer verloren gegaan. Uitgebreid wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van de aanpassingen ontbreekt tot op heden. Verkennende kwalitatieve en kwantitatieve studies naar de werkwijzen laten niettemin interessante resultaten zien:

- SOS is vergeleken met de gebruikelijke aanpak bij gezinnen waar zogen zijn over de veiligheid. Daarin bleken geen verschillen te constateren in de waardering en resultaten bij de vergeleken groepen.⁴⁸
- Ten aanzien van Verve⁴⁹ zijn er aanwijzingen dat ouders en professionals positief zijn over de werkwijze. Doorlooptijden lijken korter, en het aantal kinderbeschermingsmaatregelen lijkt af te nemen. Over het aantal uithuisplaatsingen en plaatsingen in het eigen netwerk zijn de resultaten niet eenduidig.
- Een verkennende studie naar SAVE⁵⁰ spreekt ook van positieve resultaten. De implementatie van de methode blijkt echter niet gemakkelijk te verlopen.⁵¹
- Over GGW (Generiek Gezinsgericht Werken) zijn door Jeugdbescherming Amsterdam resultaten gepubliceerd. De cijfers zijn indrukwekkend: 50% minder ondertoezichts-tellingen; 60% daling uithuisplaatsingen; toename cliëntentevredenheid van 5,8 naar 7,5; besparingen van vele miljoenen euro's.⁵²

We zien die effectiviteit de laatste decennia voor het eerst in lange tijd verbeteren. Maar er blijven beperkingen bestaan. Deels komt dat doordat maatregelen en werkwijzen soms slecht worden uitgevoerd, of door de wisseling van hulpverleners. Maar voor een ander deel reikt onze kennis over wat werkt gewoon nog niet ver genoeg. De laatste jaren zien we belangrijke ontwikkelingen in de hulp aan gezinnen waar zorgen zijn over de veiligheid (zie kader). Niet duidelijk is in hoeverre deze vernieuwingen in het hele land navolging hebben gekregen en hoe ze worden doorontwikkeld.

Daar komt bij dat er weinig structurele aandacht is voor de negatieve bijwerkingen van maatregelen en werkwijzen. Denk bijvoorbeeld aan uithuisplaatsing van kinderen, waardoor we de band tussen kind en ouder en soms ook buurt, school en vriendjes verbreken. Denkbaar is dat dit in een aantal gevallen goed uitpakt voor een kind, maar in andere gevallen minder. Eén en ander zal sterk afhankelijk zijn van de kwaliteit van de nieuwe woonplek en de inbedding van de uithuisplaatsing in een breder hulppakket aan het gezin.⁵³ Wat daarbij extra telt is dat we niet kunnen garanderen dat de nieuwe woonplek wel helemaal veilig is.⁵⁴ De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman stellen dat een jeugdbeschermingsmaatregel bij vechtscheidingen zelfs kan bijdragen tot verdere escalatie.⁵⁵ Anders gezegd; het middel kan erger zijn dan de kwaal.

Specifiek voor een jeugdbeschermingsmaatregel geldt dat deze slechts een beperkte effectiviteit kán hebben:

- Het is een maatregel van vaak maar beperkte duur: zes maanden tot een jaar met mogelijkheid van verlenging. Dat is een beperkte periode als we kijken naar de vaak ernstige en complexe problematiek waar de gezinnen mee kampen.
- De maatregel is gericht op het opvoeden en het daarbij behorende ouderlijk gezag. De ontwikkelingsbedreiging van de kinderen hangt echter vaak samen met problemen van de ouders, zoals psychiatrische problematiek, verslaving, schulden, criminaliteit. De jeugdbeschermingsmaatregel kan echter geen psychiatrische behandeling, verslavingszorg of schuldhulp afdwingen.
- Onderzoek laat zien dat de rol van een jeugdbeschermer als casemanager of gezinscoach niet blijkt te werken omdat deze functionaris geen bevoegdheid heeft om met en namens de cliënt stevig sturend op te treden in de kluwen van professionals.⁵⁶

Wij vragen ons overigens af of een casemanager mét bevoegdheden wél voldoende zou werken.

De literatuur laat namelijk zien dat de casemanager eigenlijk een beperkt samenwerkingsmiddel is.⁵⁷ Elke betrokken actor blijft immers in principe zijn of haar eigen ‘ding’ doen; het is de casemanager die het coördineert.⁵⁸ Sterke vormen van samenwerking gaan veel verder. We komen daar straks op terug.

Wij constateren dus dat dat – zoals het nu is – de professionele bemoeienis bij zorgen over de veiligheid weinig effect kan hebben en er serieus kans is op negatieve bijwerkingen. Die wetenschap wordt te weinig meegenomen bij het debat over de huidige aanpak. De manier waarop wij het signaleren en het herstellen van veiligheid geïnstitutionaliseerd hebben, kent te veel beperkingen. In die zin pretenderen we met de (juridische) maatregelen meer dan we waar kunnen maken. Een blikverruiming is hard nodig. Het onder ogen zien van de huidige beperkte mogelijkheden en eventuele negatieve bijwerkingen is pijnlijk. Maar zij levert ook die blikverruiming op.

Een onveilige situatie in een gezin kunnen we niet repareren door hem ‘weg’ te organiseren in een jeugdbeschermingsketen. Daar is méér of wellicht iets heel anders voor nodig.

Soms weten we het gewoon niet

Hoe dan ook zullen er soms zulke ingewikkelde situaties zijn, dat we niet weten wat we moeten doen om de ontwikkeling van het kind veilig te stellen zonder kans op schade. Daardoor stagneert de hulp en voelen alle betrokkenen zich machteloos. Het maakbaarheidsideaal en de daarmee samenhangende maatschappelijke druk op professionals om problemen snel op te lossen is groot. Dit heeft als gevolg dat kinderen soms als een hete aardappel worden doorgeschoven naar steeds zwaardere vormen van hulp zonder dat zij daarmee de garantie hebben dat ze de hulp krijgen waaraan ze behoefte hebben.⁵⁹ Durven we in deze dynamiek het niet-weten eigenlijk wel op tafel te leggen? Wij denken dat dat te weinig gebeurt.

4. Bijdragen aan oplossingen

Bij het oplossen van een complex probleem denken we vaak aan optimalisering van het systeem. Dat kan in de vorm van bijvoorbeeld:

- een ‘verwijsindex’ waarmee professionals digitaal kunnen nagaan bij hoeveel instanties een kind al in beeld is;
- een ‘meldcode’ die professionals verplicht om vermoedens van kindermishandeling onder de aandacht te brengen bij bevoegde instanties en een telefoonnummer of een website voor burgers waar ze vermoedens kunnen melden;
- een instrument om de oordeelsvorming over vermoedens van onveiligheid te structureren en te rationaliseren;
- een methode voor de jeugdschermer om het handelen methodisch vorm te geven;
- een ‘gezinscoach’, die de hulp in en om een gezin moet coördineren.⁶⁰

Onderzoek heeft laten zien dat soort zaken in een aantal gevallen een nuttige bijdrage kunnen leveren, maar over het algemeen slechts beperkte effecten hebben⁶¹. Er lijkt nog iets nodig. Daarover gaat dit hoofdstuk.

We stellen voorop dat er voor dit vraagstuk geen Haarlemmer olie bestaat. Situaties van gezinnen verschillen van geval tot geval; het zelfde geldt voor wat een goede oplossing is. Met die notie in ons achterhoofd benoemen we een aantal zaken die bij kunnen dragen.

Bijdrage 1. Onveiligheid: gewoon, maar niet altijd goed

Normaliseren van het onderwerp, zonder preoccupatie

Veilige en onveilige situaties doen zich in alle maten en soorten voor, op uiteenlopende plaatsen en contexten (buiten op straat, op school, bij de sport, in de jeugdzorg et cetera). Een bepaalde soort en zekere mate van onveiligheid of een risico daarop zijn normaal. Dat hoort bij het gewone leven. Het helpt dan ook als het delen van twijfels over veilige en onveilige situaties gewoner wordt.

Het is daarbij zaak om weg te blijven van een preoccupatie met het nastreven van absolute veiligheid. Dit doorgeschoten risico-denken helpt ons niet. Zoals gezegd is een zekere mate van onveiligheid normaal, te accepteren. Gaan we daar niet van uit, dan levert dat een onleefbaar opgroeien en opvoeden op.

- Zo klimmen kinderen die buiten spelen soms in bomen en lopen daarbij schrammen op – of erger als ze eruit vallen. We moeten niet van ouders vragen dat ze hun kinderen altijd onder hun begeleiding laten buitenspelen en met valtuigjes in bomen laten klimmen. Daar wordt niemand blij van.
- Preventie en vroeginterventie zijn belangrijk, maar hoe voorkom je een samenleving waarin *Big Mother Is Watching You*? Zo lang de oordeelsvorming over het al dan niet onveilig opgroeien van kinderen zo weinig trefzeker is, is het ook niet verantwoord om te werken met risicotaxaties (op het consultatiebureau, op de kinderopvang, op school) die zonder aanleiding worden afgenomen, of om op basis van Big Data risicogezinnen te identificeren. Het kan een angstcultuur in de hand werken. Dat moeten we niet willen.

Een ‘normaal’ gesprek over hoe het gaat en over de zorgen die kinderen, de ouder zelf of anderen is veel beter.

Tegelijk levert het houvast op als meer bekend is wat situaties zijn die voor kinderen, ouders of anderen een goede reden zijn om advies, steun of hulp te zoeken. Wanneer wordt een situatie zorgelijk? Denk eens na over de volgende situaties:

- Een kind wordt voor straf vaak in een donkere kast opgesloten;
- In het bijzijn van kinderen wordt door de ouders veel verbaal geweld gebruikt;
- Een jong kind is vaak ‘s avonds heel laat – zelfs als het donker is – alleen buiten;
- In een vechtscheiding lijdt het kind, ook naar eigen zeggen.
- Een kind in de onderbouw krijgt straf omdat hij zijn zusje te laat in de kleutergroep afleverde.

Het antwoord op deze vraag is sterk afhankelijk van eigen normen en de context waarin de situatie zich afspeelt. Eigen ervaringen uit het verleden spelen een rol.

Het is begrijpelijk dat er campagnes zijn die burgers oproepen om zorgen over de veiligheid van het kind in dit soort situaties te melden bij een instantie. We snappen ook dat websites van de overheid aangeven dat het goed is om – als je je zorgen maakt – met de betreffende ouders, kinderen en anderen over die zorgen te spreken.⁶² Maar wat we opmerkelijk vinden is dat er geen campagnes zijn waarin ouders in deze situaties aan het woord komen. Waarin ze vertellen hoe één en ander is ontstaan, en dat het moeilijk kan zijn om hulp te vragen. Dat ze begrijpen dat het goed is om hulp te vragen, maar dat ze ook bang zijn om de controle op hun leven te verliezen, overgeleverd te zijn aan het oordeel van instanties, of zelfs mee te maken dat hun kinderen worden afgepakt. Dan helpt het als campagnes aangeven dat je als ouder in een situatie kan komen die je niet aankunt, waarin je geweld gebruikt, maar weet dat dit niet goed is. Dan helpt het ook als die campagnes duidelijk maken wat goede hulp in dit verband is, waarin mensen met jou zonder oordeel het gesprek aangaan, maar wel duidelijk zijn over de zorgen die de situatie oproept. In dat gesprek gaat het niet zozeer om het oordelen over goed en fout. Eerder gaat het erom dat alle betrokkenen in de situatie in staat worden gesteld om met elkaar te leren hoe het anders kan. Dat zou kunnen bijdragen aan het normaliseren van het gesprek over dit soort situaties.

Acceptatie diffuusheid en belang van ‘goed genoeg’

In de vorige paragraaf schetsten we een aantal situaties waarin er zorgen zouden kunnen zijn over de veiligheid van een kind. Hoe ernstig zijn die zorgen dan? En als ouders dit niet zelf aanpakken – bijvoorbeeld door hulp te zoeken – en er treedt weinig verbetering op, is dan een beschermingsmaatregel dan te overwegen?

De taxatie van de veiligheid – door wie dan ook, leek of professional – schept vaak geen objectief beeld. Het is altijd een perceptie. Die wordt gevoed door observaties of getuigenissen, maar ook door waardeoordelen, normen, overtuigingen en denkpatronen van degene die de inschatting maakt.⁶³ Accepteer daarom het gegeven dat de taxatie van veiligheid en risico's die daarbij aan de orde zijn, net als het begrip zelf, meestal een diffuse kwestie is. En dat geldt voor iedereen: de buurvrouw, de huisarts, de leerkracht, de wijkteammedewerker, de professionals in de veiligheidsketen en niet in de laatste plaats: de kinderen en opvoeders die het betreft. De feiten – zo die er al zijn – spreken zelden voor zich. Het is juist de kunst ze met elkaar in de specifieke situatie betekenis te geven. Dat er bij personen *zorgen* kunnen zijn over de veiligheid of over de risico's die er zijn is wel een feit. Het helpt als het gesprek *daarover* meer centraal komt te staan.

Samenhangend met het voorgaande: het gesprek gaat ook over wat ‘goed genoeg’ is.⁶⁴ Honderd procent veiligheid is niet te garanderen, het is ook niet maakbaar. Net zo min zijn alle risico's uit te sluiten. Ook dat ‘goed genoeg’ is niet scherp af te bakenen, maar het is wel bespreekbaar door met elkaar zorgen te delen en dat betekenis te geven. In dat gesprek zal ook snel duidelijk zijn dat de ideeën kunnen verschillen. In gevallen waar er zorgen zijn over de veiligheid is dat verschil een belangrijk punt van aandacht.

Beslissen is moeilijk, ga dus anders beslissen

De literatuur die laat zien dat beslissen moeilijk is in situaties van vermoedelijke onveiligheid, geeft ook bruikbare aanbevelingen voor professionals.⁶⁵ Die adviezen zijn vooral:

- Voer de dialoog met de kinderen en de opvoeders: niet praten over hen, maar met hen en altijd beslissen in samenspraak;
- Zorg voor betrokkenheid van het sociale netwerk en andere voor het gezin belangrijke personen;
- Heb aandacht voor het onderscheid tussen feiten, vermoedens en meningen;
- Heb ook aandacht voor de verschillende perspectieven op of percepties van de mate van onveiligheid en zorgen: stimuleer de nieuwsgierigheid naar welke behoeften, angsten en overtuigingen de verschillende percepties laden. Voorkom 'overtuigen op het gelijk';
- Zorg dat betrokken professionals tegenspraak organiseren en zo hun eigen oordeel op betrouwbaarheid en trefzekerheid toetsen;
- Positioneer jezelf met duidelijke communicatie over het belang van het kind, over de bevoegdheden en plichten als hulpverlener in de bescherming van kinderen en over de manier waarop en voorwaarden waaronder je met het gezin samenwerkt;
- Wees ook oplossingsgericht, met een transparante weging van positieve, negatieve en risicofactoren, het effect van eerdere interventies en de voor- en nadelen (inclusief negatieve bijwerkingen) van handelingsalternatieven;
- Benut kennis – uit de wetenschap, uit de praktijk van de professionals en het gezin en hun netwerk – maar ook met ruimte voor onzekerheden en niet-weten: wat lijkt de best mogelijk stap die we nu kunnen nemen, ook al kunnen we niet alles vooraf weten?;
- Maak structureel ruimte om te leren van ervaringen: wat is het resultaat na de beslissing, zijn de zorgen afgenomen? Wat kunnen we anders / beter doen?

Bij professionele besluitvorming in de veiligheidsketen gaat het erom deze punten expliciet en doelbewust te hanteren. En het gaat erom voor de professional een context te bieden waarin dit mogelijk is. Dus dat betekent een organisatie die de diffuusheid erkent en daar de werkwijze op inricht en een overheid die deze werkwijze steunt.

Overigens gelden deze aanbevelingen niet alleen voor de veiligheidsketen. Het zijn bruikbare uitgangspunten bij elk contact en gesprek als er zorgen zijn over de veiligheid van kinderen. Daar zijn ze wellicht wat minder expliciet en doelbewust aan de orde, maar ze helpen de juiste toon te vinden.

Honderd procent veiligheid bestaat niet, ook niet bij hulp en steun

We zeiden het al: honderd procent veiligheid bestaat niet. Dat geldt in het gewone leven, maar ook als er professionele hulp en steun is. Welke factoren in een gezin spelen en of, hoe en door wie die beïnvloedbaar zijn verschilt van geval tot geval. Hoe dan ook zullen er soms zulke ingewikkelde of bijzondere situaties zijn, dat we niet weten wat we moeten doen om de ontwikkeling van het kind veilig te stellen. En als we het al denken te weten, doen er zich situaties voor die niet te voorzien zijn. Eerder schreven we daarover:⁶⁶

Niet alle ongelukkige situaties waar kinderen in terecht komen zijn te voorzien. Niet door burens, niet door de leerkracht, de schoolarts, de jeugdhulp ... het kan gek lopen. Dat vraagt niet alleen om risicobeheersing, maar ook om risico-aanvaarding.

Meer in het algemeen is niet altijd duidelijk wat te doen. En effecten van acties zijn vaak ook slecht voorspelbaar. Honderd procent garantie dat het goed gaat is niet te geven. Opgroeien en opvoeden is niet risicoloos, ook niet als hulp en steun gegeven worden. Dat helder onder ogen zien ontslaat ons niet van handelen, maar plaatst ons handelen in een realistischer perspectief.

Bijdrage 2. Doorontwikkeling van de aanpak

Wat precies wel en niet zal werken is niet altijd duidelijk, zo stelden we net. Maar dat betekent niet dat we daarin berusten. Integendeel, het geeft voeding aan de ambitie om steeds beter te worden in het professioneel handelen. In de basis gaat het daarbij om twee dingen.

In de eerste plaats gaat het om de juiste *mindset*. Die gaat uit van het besef dat alle zekerheden die we aan bestaande instrumenten, methoden en richtlijnen ontleen, slechts in beperkte mate – en soms ook helemaal niet – een oplossing bieden voor de onzekerheden waar professionals in individuele gevallen mee te maken hebben. Het gaat erom met elk gezin op maat op zoek te gaan naar een aanpak die de zorgen over de veiligheid wegneemt. Daarin is het zaak gebruik te maken van bestaande kennis en werkwijzen, maar ook om voortdurend te leren van de ervaring in de praktijk. Het gezin is daarin (mede)eigenaar van de zoektocht naar de beste aanpak.

Die zoektocht naar wat werkt is relevant in het individuele geval én in het algemeen. De kennis en ervaringen die worden opgedaan zijn erop gericht de zorgen in het individuele geval weg te nemen én meer in het algemeen het vak van de professional te verbeteren. Niet het ontwikkelen van zekerheid (door instrumenten, methoden en richtlijnen) staat hierin centraal, maar de lerende werkwijze. Willen we de effectiviteit van de aanpak rondom de veiligheid van kinderen verbeteren, dan is het zaak deze lerende werkwijze tot de kernactiviteit te maken bij al die gezinnen waar zorgen zijn over – binnen en buiten de jeugdzorg en binnen en buiten de veiligheidsketen.

In aansluiting hierop geldt het tweede basispunt: de zoektocht naar wat werkt moet worden losgekoppeld van de jeugdbescherming en de instanties in de veiligheidsketen, en vanuit een veel bredere

optiek wordt ingevuld. Het gaat erom dat alle betrokkenen één doel voorop zetten: een vermindering van zorgen rondom veiligheid. Bovendien moeten zij beseffen dat de weg daarna toe breed is. Zaken als opvoeding, huishouden, werk en inkomen, huisvesting, steun van en omgang met allerlei instanties kunnen daarbij aan de orde komen. De dialoog daarover met het gezin en de gezamenlijke visie staan centraal.

De uitwerking van bovenstaande twee basispunten kenmerkt zich verder door een aantal zaken.

Echte participatie en benutting perspectieven

Kinderen en opvoeders participeren niet in een gesprek over de veiligheid in hun gezin. Het is andersom: professionals handelen vanuit het principe dat zij participeren in het leven van de kinderen en de opvoeders. Dat doen ze met zo min mogelijk verstoring. Goed luisteren naar het perspectief en de ondersteuningsbehoefte van het kind en de opvoeder staat daarin voorop.

In de dialoog wordt verder erkend dat ‘veiligheid’ een diffuus begrip is. De betrokken professionals zorgen er daarom voor dat hun oordelen met een georganiseerde tegenspraak worden getoetst op de vraag in hoeverre er sprake is van een onderbouwing met feiten, vermoedens en meningen. Dat doen ze op minstens twee manieren:⁶⁷

- Centraal staat de dialoog met het gezin, met openheid van zaken, duidelijkheid, begrijpelijkheid en zorgvuldigheid. Kinderen en ouders participeren als belangrijke partners om het onderscheid tussen feiten, vermoedens en meningen helder te krijgen.
- De betrokken professionals organiseren voor henzelf de benodigde tegenspraak in vormen van intervisie of coaching. Zo toetsen ze hun eigen oordelen op betrouwbaarheid en doeltreffendheid.

De discussie is hierbij zoveel mogelijk oplossingsgericht: wat vertellen de verschillende perspectieven ons over de aard en de aanleiding van de zorgen en over de mogelijkheden om de zorgen weg te nemen? Wat helpt er?

Van meldcode naar hulpcode

Eerder in dit document stelden we dat er in de media en de regelgeving veel aandacht is voor het melden van vermoedens van onveiligheid bij de bevoegde instanties. We stelden dat we daarmee het vraagstuk van de veiligheid in gezinnen eigenlijk van ons af organiseren en het tot ‘iets’ van de jeugdbescherming maken. Overzien we de keten waar je als gezin vervolgens mee te maken kan krijgen, dan zien we dat er vaak veel onvrede en frustratie ontstaat bij gezinnen als het gaat om de oordeelsvorming die er op een melding volgt. In het ongunstige geval komt de hulp aan deze gezinnen pas helemaal achteraan, na het treffen van een jeugdbeschermingsmaatregel. En volgens de Inspectie kan het ook zelfs dan nog duren voordat de hulp echt op gang komt.⁶⁸

Volgens ons zou de meldcode eigenlijk een hulpcode moeten zijn: niet een melding dat er zorgen zijn over een mogelijk onveilige situatie staat dan centraal, maar het vermoeden dat een gezin onder-

steuning kan gebruiken. Die ondersteuning is erop gericht zo direct mogelijk de zorgen over veiligheid te verkleinen of weg te nemen, risico's weg te nemen en samen met het gezin te werken aan duurzame oplossingen. De dialoog met het gezin gaat dan ook veel meer over de focus en condities van die ondersteuning van welke aard dan ook (pedagogisch, huishoudelijk, financieel, psychiatrisch, ...) en door wie dan ook (de buurt, vrijwilligers, professionals). Concepten als *outreaching* hulpverlening en netwerkgerichte ondersteuning passen hier goed bij.⁶⁹

Het jeugdbeschermingsperspectief kan hierin nog steeds zijn rol vervullen. De aanvliegroute is echter een fundamenteel andere: de zorgen over de ontwikkeling van een kind worden veel directer verbonden aan de wens van passende ondersteuning voor het gezin. Daarbij staat het besef centraal dat geen enkel gezin de opvoeding in zijn eentje aankan, maar aangewezen is op allerlei hulpbronnen in de samenleving.⁷⁰ En bij het ene gezin geldt dat sterker dan bij het andere. Die hulp hoeft niet noodzakelijk pedagogisch van aard te zijn; vaak zijn het gezin en het kind zelf gebaat bij ondersteuning die zich (ook) richt op de problemen van de ouders. Zij zijn het die het opgroeien en opvoeden van de kinderen moeilijk maken. Dat vraagt om een brede focus en een sterk samenhangende blik en aanpak.

Werken aan veiligheid hoort overal thuis

Onveilige situaties of risico's daarop doen zich overal voor, zo zagen we. Maar het omgekeerde geldt ook: overal bestaat de mogelijkheid om bij te dragen aan een gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen. Dat gebeurt op drie manieren:⁷¹

- In de eerste plaats gaat het erom in directe zin te werken aan het wegnemen van de zorgen omtrent de veiligheid. Met name bij situaties van expliciet huiselijk geweld en evidente vormen van kindermishandeling is het zaak allereerst ervoor te zorgen dat het geweld stopt en de slachtoffers beschermd worden. In al die gevallen waar de situatie wat minder helder is, krijgt het gesprek over de zorgen omtrent de veiligheid en de wijze om die zorgen weg te nemen met voorrang aandacht.
- In de tweede plaats is het van belang om met de gezinnen te werken aan de stabilisering van de veiligheid door onder meer het beperken van allerlei stressoren en risicofactoren. We denken aan de vermindering van schulden, verbetering van de woonsituatie, de omgang met psychische problemen van de ouders en het toezicht op de kinderen. Bijdragen van onder meer de schuldhulpverlening, de woningbouwvereniging, de volwassenen-ggz en de jeugdhulp zijn hierbij van belang.
- In de derde plaats is het nodig om herstelgerichte zorg in te zetten die is gericht op het verwerken van eventuele trauma's die de situatie heeft opgeleverd. Ook is er aandacht voor het verbeteren van de kwaliteit van het leven en de veerkracht van het gezin door de inzet op beschermende factoren. Niet alle bestaande risico's zijn immers uit te bannen. Dan helpt het als er sprake is van een positieve en kansrijke omgeving, als er steun is uit het sociale netwerk, als er voldoende mogelijkheden zijn voor ontspanning en een goede vrijetijdsbesteding. Hier ligt een rol weggelegd voor bijvoorbeeld het gezins- en jongerenwerk, vrijwilligers in de wijk, het verenigingsleven en sportverenigingen.

Zo wordt duidelijk dat het werken aan veiligheid niet iets is voor alleen de jeugdbescherming. Er zijn vele actoren die bij kunnen dragen in situaties waarin zorgen zijn om de veiligheid.

Die bijdragen kunnen ook bestaan in het voorkomen dat een beschermingsmaatregel nodig is. Wat hiervoor is geconstateerd over stabilisering van de veiligheid en herstelgerichte zorg, geldt hier net zo: bijdragen van onder meer de schuldhulpverlening, de volwassenen-ggz, de jeugdhulp, het sociale netwerk, gezins- en jongerenwerk en vrijwilligers zijn hierin nuttig. Lokale (wijk)teams spelen hierin een belangrijke coördinerende en activerende rol.⁷² Veilig Thuis en de Gecertificeerde instellingen zijn aan zet als het gaat om ondersteuning van de hiervoor genoemde partijen – en in het bijzonder van de professionals in de lokale teams – door inbreng van hun specifieke expertise in de samenwerking met ouders en hun netwerk, de taxatie van situaties en de aanpak bij zorgen over veiligheid.⁷³

De praktijk van de preventie van jeugdbeschermingsmaatregelen lijkt zijn vruchten af te werpen, maar is tegelijk ter discussie komen te staan. Met name in situaties waarin de bemoeienis van de hulpverlener intensiever en vasthoudender wordt, krijgt het een karakter van ‘bemoeizorg’ of ‘drang’. De grens met een jeugdbeschermingsmaatregel (‘dwang’) kan dan onduidelijk worden, zeker in de ogen van jongeren en ouders: wat kan en mag een hulpverlener in dit verband vragen?⁷⁴ Helderheid hierover is zeker gewenst. Die helderheid is juridisch aan te scherpen. Maar vooral zal het in de dialoog tussen de jeugdigen, ouders en betrokken professionals helder moeten zijn: wat is nodig en waarom, kunnen we elkaar daarin vinden en – zo niet – welke rechten hebben de jeugdigen en ouders dan?⁷⁵ Dit vraagt van de professionals in lokale teams een verdere ontwikkeling van hun vakkundigheid in het voeren van die dialoog, in het motiveren van de betrokkenen en het oplossingsgericht handelen met alle betrokkenen. En het vraagt van Veilig Thuis en de Gecertificeerde instellingen om een verdere ontwikkeling van hun ondersteunende rol in de preventie van maatregelen. Wat hierin precies wel en niet kan of mag zal nooit waterdicht te benoemen zijn. Maar het zal al veel schelen als de genoemde vakkundigheidsontwikkeling van de professionals in nauwe samenwerking gebeurt met vertegenwoordigers van de betreffende kinderen, jongeren en ouders. Dat maakt het mogelijk om een praktijk van preventieve jeugdbescherming te ontwikkelen die door de doelgroep zelf gedragen wordt.

Keten versimpelen en kluwen ontwarren

Een blijvend probleem is dat de hulp – of die nu vrijwillig is of in het kader van een maatregel – geleverd wordt vanuit de eerder besproken versnipperde keten en kluwen van professionals. Iedere keer verschijnt weer een nieuw gezicht. Vaak ontbreekt het niet aan ondersteuning van het gezin, maar lijdt die ondersteuning aan fragmentatie en gebrek aan focus en prioriteiten.

Om meer samenhangende ondersteuning te verkrijgen, helpt het om de keten en de betrokkenheid van andere instanties te versimpelen. Vaak gaat daarbij veel aandacht uit naar het werken in multi-disciplinaire teams of netwerken en naar het samenvoegen van instanties en functies.⁷⁶

- Zo zijn eerder voorstellen gedaan om functies van Veilig Thuis en de Raad voor de Kinderbescherming samen te voegen. Daarmee komen de melding, het onderzoek en het eventueel inschakelen van de rechter in één hand.⁷⁷ Of uiteindelijk een maatregel nodig is, daarover blijft een onafhankelijke rechter beslissen.
- De uitvoering van een eventuele maatregel kan integraal met jeugdhulp geleverd worden. De basis-jeugdhulp (het hulpverleningsplan maken, het werken aan het herstel van veiligheid en de ambulante hulp in dat kader) wordt dan expliciet onderdeel van de uitvoering van de maatregel. Meer specialistische functies zoals kinder- en jeugdpsychiatrie kunnen daar als dat nodig blijkt aan toegevoegd worden.

Op zich is dit goed, want het laat zien welke verbetermogelijkheden er zijn. Tegelijk gaan deze voorstellen nog vrij sterk uit van de bestaande structuren, waardoor gezinnen tegen een aantal van de eerder genoemde belemmeringen aan zullen blijven lopen. Een veel uitdagender en innovatiever perspectief is om als uitgangspunt te nemen dat als het om veiligheidskwesties gaat deze gezinnen (buiten de rechter) zo mogelijk door één functionaris of organisatie worden ondersteund.⁷⁸ Dat kan een wijkteammedewerker zijn die al bij het gezin betrokken is, of iemand die met die medewerker en het gezin samen optrekt. Zij kunnen dan op de achtergrond een beroep doen op speciale expertise. Voor de professionals die deze expertise inbrengen, wordt steeds gewogen of zij in het gezin actief betrokken moeten worden of dat zij coachend/op afstand bij kunnen staan. Zo wordt steeds gezocht naar het in samenhang toevoegen van expertise aan de krachten en noden van het gezin op een zo min mogelijk ‘disruptieve’ manier. Of die toegevoegde expertise van dezelfde organisatie afkomstig is of niet, daar vallen we het gezin niet mee lastig.

Hoe dan ook, ons devies is: houd het zo simpel mogelijk. Twee regels kunnen daarbij leidend zijn:

- Voeg alleen iemand toe als dat duidelijk bijdraagt aan het doel en zo min mogelijk verstorend werkt. De toegevoegde waarde moet in de eerste plaats voor het gezin duidelijk zijn, en daarnaast ook voor de andere betrokkenen. De gezinnen hebben het immers vaak al moeilijk genoeg. Beredeneer daarom vanuit het perspectief van het gezin wat van elke extra functionaris of organisatie de toegevoegde waarde is.
- Als je als professional als centrale figuur bij het gezin betrokken bent, zorg er dan altijd voor dat er een collega is die met jou kan reflecteren, je tegenspraak biedt en je helpt te leren in dit specifieke geval. Dit werk is moeilijk, dus doe het niet in je eentje.

Het indikken van de jeugdbeschermingsketen volgens de bovenstaande principes betekent overigens niet dat we daarmee klaar zijn. Zoals we zagen, is geregeld aanvullende hulp nodig uit bijvoorbeeld de schulphulpverlening, of de volwassenen-ggz, of door vrijwilligers uit het sociale netwerk. Is het in dat licht goed om iemand als casemanager aan te wijzen, die de samenhang bewaakt? Nee, niet vanzelfsprekend. De literatuur over *integrated care* helpt begrijpen waarom bepaalde maatregelen om de samenwerking te stimuleren meer kunnen opleveren dan andere.⁷⁹ Onderstaande figuur geeft een voorbeeld van een verhelderend overzicht dat in de literatuur te vinden is. Voor het doel van deze notitie is dit overzicht wat ingedikt en bewerkt.

Minimale samenwerking	Basaal op afstand	Basaal op 1 plek	Op 1 plek met enige integratie	Getransformeerde, integrale praktijk
Ik ken deze cliënt... en wie bent u?	Er is iemand die coördineert	Wij hebben gezamenlijke opdracht	Wij bouwen aan een team	Wij zijn een team
Separate voorzieningen; weinig communicatie; weinig kennis en begrip van ieders rol	Separate voorzieningen; periodieke communicatie; kennis en begrip van rol casemanager	Fysieke (of virtuele) nabijheid van actoren, gezamenlijk gesprek, enig begrip van ieders rol	Gedeelde voorzieningen; veel communicatie en coördinatie; ieder zijn eigen ding, met gezamenlijk plan	Gedeelde voorzieningen; doelgericht; cliënt centraal; vergaande waardering en afstemming ieders rol.
Verwijsindex	Casemanager	Vergadertafel	1-gezin-1-plan	Integrale planning & uitvoering

Meer integraliteit

Bewerking van: Heath et al, 2013 / www.integration.samsha.gov

De figuur laat zien dat samenwerken verschillende gradaties kent en dat bij de verschillende gradaties verschillende instrumenten, methoden en middelen passen:

- *Geen tot minimale samenwerking.* Hier werken de betrokkenen allemaal vanuit hun eigen institutie en rol, met elk hun eigen agenda. Er is weinig kennis over en begrip voor ieders rol. Eerder is geprobeerd om met de zogeheten Verwijsindex enige samenhang te brengen: in een centraal systeem is te zien dat een bepaalde instantie of professional iets met een cliënt doet. De hoop is dat men elkaar dan eerder opzoekt. Maar dat is dan ook alles.
- *Basaal op afstand.* Hier werkt een ieder nog steeds apart. Een *casemanager* of een gezinscoach krijgt in deze situatie vaak de taak om het werk van de betrokkenen te coördineren. Die betrokkenen hoeven echter zelf nog niet echt samen te werken.
- *Basaal op 1 plek.* Een stap verder gaat de betrokkenen elkaar vaker ontmoeten, fysiek (rond de vergadertafel) of virtueel (met een digitaal samenwerkings-platform). Door meer direct contact ontstaat er meer begrip van ieders rol en vindt er gemakkelijker afstemming plaats. Maar het garandeert nog niet dat iedereen uitgaat van dezelfde *mindset*. Daarom leiden het bij elkaar brengen van organisaties in één gebouw of fusies vaak niet tot de beoogde resultaten.
- *Op 1 plek met enige integratie.* Hier is er sprake van een verdergaande samenwerking door een betere communicatie en coördinatie. Iedereen doet nog steeds zijn eigen ding, maar nu met een gezamenlijke planning en voorzieningen die dat ondersteunen. Die ene plek waar men samenkomt kan digitaal zijn. Het idee van *1-gezin-1-plan* met een digitaal samenwerkingsplatform past hierbij.
- *Getransformeerde, integrale praktijk.* Hier is er sprake van een fundamentele waardering van ieders rol en men werkt doelgericht en planmatig met het belang van het gezin voorop. De deelnemers – ongeacht of ze tot één organisatie behoren of niet – hanteren een gemeenschappelijke visie op hoe dat belang het beste is te dienen en passen daarop hun rol aan. Sommigen doen bijvoorbeeld een stap terug of dragen taken over omdat dat voor de hulp of ondersteuning effectiever, efficiënter of overzichtelijker is. Als er een casemanager is, dan wordt deze binnen de groep aangewezen en volledig erkend in zijn coördinerende rol. Eenieder acteert dienend aan het centrale doel dat men met elkaar voor ogen heeft.

Met dit overzicht wordt duidelijk dat een daadwerkelijk *gemeenschappelijke* (integrale) aanpak veel verder gaat dan alleen de inzet van een casemanager. Deze functionaris heeft écht waarde als alle betrokken professionals werken vanuit gemeenschappelijke doelen, op een inhoudelijk coherente manier, met zo min mogelijk wisseling van betrokkenen. Van daaruit geeft men de samenwerking vorm: wie voegt op welk moment welke waarde toe met zo min mogelijk verstoring? De casemanager coördineert geen groep hulpverleners die elk hun ding komen doen; elke betrokken hulpverlener laat zijn of haar rol doseren, geredeneerd vanuit de gemeenschappelijke doelen. Elk teamlid accepteert daarin de regie van de casemanager. Het is ook méér dan 1gezin-1plan-1regisseur: het is werken met een op elkaar inspelend team. Weet ook dat tot ‘de groep’ waaruit die casemanager komt de betrokken kinderen en ouders behoren. Het levert immers een veel duurzamere oplossing als de coördinator iemand is aan wie deze rol wordt gegund door het kind en ouders.⁸⁰

De rol van bestaande kennis en ervaring

Wat is in deze gedachtegang de toegevoegde waarde van de veiligheidsketen? In die keten is de nodige kennis en ervaring ontwikkeld die als het ware ‘verpakt’ zit in instrumenten en werkwijzen. Die hebben beslist toegevoegde waarde, maar kennen ook beperkingen.

- Zo weten we dat het behulpzaam is om – als er zorgen zijn over de veiligheid en de betrokkenen dat zelf nuttig vinden – een goed overzicht te maken van wat de positieve factoren, risico's en problemen in de situatie zijn. Daar zijn instrumenten voor gemaakt zoals de ARIJ, CARE-NL, LIRIK en ORBA.⁸¹

Maar wat bij veel van die instrumenten opvalt is dat ze vooral zijn gemaakt ter ondersteuning van de brede blik in de analyse van de professional. Ze bieden in die zin voor de professional houvast, maar zijn het geen instrumenten die een veiligheidsoordeel over het gezin kunnen vellen. Je zou eigenlijk willen dat de instrumenten vooral kunnen functioneren ter ondersteuning van de dialoog tussen de betrokken professionals én de gezinnen, zodat er een meer gezamenlijke analyse gaat ontstaan. Dan gaat het zeker niet alleen om het werken met dit soort instrumenten, maar vooral ook om de attitude, de gespreksvaardigheden en het handelingsrepertoire van de professional om een open dialoog te voeren en hier bijvoorbeeld betekenisvolle personen uit het netwerk van het gezin bij te betrekken.⁸²

- Voor de (lokale) teams is een kwaliteitskader opgesteld vanuit de expertise van onder meer de gemeenten, de Veilig Thuis organisaties, de wijkteams en andere voorzieningen in de lokale infrastructuur.⁸³ Dat kader heeft op een heldere manier weer hoe de taken tussen Veilig Thuis en de lokale teams te verdelen zijn en hoe de werkwijze van de lokale teams inhoudelijk het beste is in te richten. Goed is ook dat er aandacht is voor het belang van afstemming van gehanteerde instrumenten en methoden.

Maar wat opvalt is dat in het kader geen expliciete verbinding is gemaakt met de jeugdbescherming.⁸⁴ Ook hiervoor geldt immers dat lokale teams een rol hebben, bijvoorbeeld omdat een beschermingsmaatregel niet meer verlengd wordt omdat de ouders in vrijwillig kader verder willen werken, of omdat het team voor hulp aan de volwassenen in het gezin al een rol hebben. Ook maakt het kader geen expliciete melding van taken van het lokale team in het normaliseren van het gesprek over veiligheid en het coachen van professionals in de basisvoorzieningen om dat gesprek te voeren. Kortom, we missen in het document een verbinding met zowel de ‘voorkant’ (de basisvoorzieningen) als de ‘achterkant’ (de gecertificeerde instellingen).

- Vogtländer en Van Arum hebben op basis van literatuur n jarenlange ervaring een aanpak voorgesteld bij situaties van ernstig huiselijk geweld en evidente vormen van kindermishandeling.⁸⁵ Die aanpak bestaat uit het eerst realiseren van directe veiligheid, dan de stabilisering van de veiligheid en het inzetten op verdere herstelgerichte zorg. In de jeugdbescherming vinden we methoden die bedoeld zijn voor een bredere groep van gezinnen waar het deels gaat om de gevallen waar de aanpak van Vogtländer en van Arum duidelijk over gaat, maar ook voor gezinnen waar de situatie diffuser is. We hebben het dan over bijvoorbeeld SOS, Deltamethode, Verve, SAVE, GGW.⁸⁶ In die methoden komen de stappen in de aanpak van Vogtländer en van Arum soms minder expliciet naar voren. Maar niettemin zijn al deze methoden bijzonder waardevol, omdat ze veel kennis verpakken over hoe gezinnen en hulpverleners in heel uiteenlopende situaties aan veiligheid en ontwikkeling van kinderen kunnen werken. In het vorige hoofdstuk keken we kritisch naar de beperkte effecten

van de jeugdbescherming. Maar we hebben daar ook laten zien dat de genoemde methoden wel degelijk een bijdrage leveren aan een betere aanpak en een veelbelovende ontwikkeling kennen. Bij een goede uitvoering leiden ze tot voorkoming van maatregelen, kortere maatregelen, meer tevreden ouders en kinderen, minder uithuisplaatsingen.⁸⁷ Bekende werkzame elementen in die methoden zijn bijvoorbeeld:

- Het gezin als uitgangspunt nemen (niet alleen het kind) zodat de oorzaken van de problemen worden aangepakt;
- Samenwerken met kinderen en ouders met onder meer een gelijkwaardig contact, met uitnodiging keuzes te maken, feedback te geven, regie te nemen;
- Positioneren op (de zorgen over) veiligheid door middel van het stellen van voorwaarden en geven van adviezen;
- Activeren/engageren: kinderen en opvoeders motiverend en oplossingsgericht beïnvloeden;
- In dialoog analyseren van de veiligheidssituatie en de ontwikkeling van kinderen;
- Sterke punten en hulpbronnen van het gezin in kaart brengen en kinderen, ouders en hun netwerk zelf mogelijke oplossingen laten aandragen;
- Organiseren; een integraal plan (helpen) opstellen, waarmee de doelen van betrokkenen, de voorwaarden en adviezen zijn te realiseren;
- Volgen, monitoren en evalueren van de voortgang;
- Samenwerking tussen professionals met onder meer gemeenschappelijke taal en visie.⁸⁸

Maar wat ons opvalt is dat deze methoden vooral door de Gecertificeerde Instellingen worden gebruikt en doorontwikkeld, soms ook in samenwerking met Veilig Thuis instellingen of wijkteams. Eigenlijk zou je willen dat – als er zorgen zijn om de veiligheid van kinderen – de werkzame elementen van dit soort aanpakken landelijk bij alle betrokken instanties bekend zijn en benut worden. Immers, dan ervaren de kinderen en de opvoeders een veel consistentere steun. Ook vergroot het de kans dat veel situaties in een vrijwillig kader zijn op te lossen omdat de methoden inzetten op een goede samenwerking met kinderen en opvoeders.

- Voor de aanvullende jeugdhulp bij gezinnen waar veiligheid speelt, zijn er methoden voor de intensieve pedagogische ondersteuning in de thuissituatie.⁸⁹ Ook deze zijn bijzonder waardevol omdat ze de kennis over wat werkt in de gezinnen verpakken in een concrete werkwijze. We weten al vrij veel over de effectiviteit van deze hulpvormen en de mate waarin ze uithuisplaatsing van kinderen kunnen voorkomen.

Maar ook hiervoor geldt dat deze methoden weer vrij los staan van de methoden die door de GI's worden gebruikt. Bij nadere beschouwing blijkt er vrij veel overlap te zitten in de werkzame elementen van deze methoden met die van de jeugdbescherming, maar erg helder is dat niet. Eigenlijk zou je willen dat bij gezinnen waar zorgen zijn om de veiligheid de ondersteuning vanuit één voor het gezin herkenbare manier vorm krijgt.

De hoofdlijn die hieruit volgt is dat de doorontwikkeling van de instrumenten en methoden veel meer in het teken moet komen te staan van een samenhangende aanpak in gezinnen, met gebruikmaking van kennis over de werkzame elementen. Bij die aanpak gaat het erom dat niet alleen de jeugdbescherming de samenhang bevordert, maar alle betrokkenen dat doen. Het zorgt ervoor dat werken aan veiligheid van kinderen iets gemeenschappelijks wordt, niet alleen van de jeugdbescherming.

Er ontstaat meer deelgenootschap in de zoektocht naar wat werkt bij wie en waarom. Wij pleiten overigens niet voor één supermethode voor het werken met al deze gezinnen. Het is zaak om de werkzame elementen in de hulp en ondersteuning bij deze gezinnen scherper te maken en goed in te zetten. In de verschillende methoden lijken deze overeenkomsten te vertonen; het is goed om dit veel explicieter te maken. Zo ontstaat er meer samenhang in de aanpak. Dat is voor de betrokken gezinnen veel beter te snappen. En het zal beter werken.

Lerend werken voor steeds betere uitkomsten voor kinderen

Voor het effectief werken met de gezinnen is een verdere doorontwikkeling nodig van de kennis over wat wel en niet werkt. Dit vraagt om een proces waarin praktijkwerkers, kinderen en opvoeders hun kennis en ervaring delen. Dat gebeurt in elk gezin, toewerkend naar vermindering van zorgen. Ook gebeurt het bijvoorbeeld in teams waarin gegevens van verschillende gezinnen worden besproken om te bezien hoe de werkwijze is te verbeteren. Wetenschappers kunnen daarbij een goede ondersteuning bieden als het gaat om het helpen doorontwikkelen van de gemeenschappelijke kennis van wat werkt bij wie en waarom. Zo brengen we drie belangrijke spelers in de doorontwikkeling van kennis bij elkaar: wetenschappers, praktijkwerkers, burgers. Samen Lerend Doen Wat Werkt, noemen wij dat.⁹⁰ In de praktijk komen we daar al goede voorbeelden van tegen.⁹¹

Het Nederlands Jeugdinstuut ondersteunt zowel lokale teams als teams in de jeugdbescherming. We ontwikkelen daarbij samen een werkwijze – voor een belangrijk deel geïnspireerd op voorbeelden uit de praktijk⁹² – waarbij feedback van de cliënten centraal staat. Bijvoorbeeld, we vragen per team om over belangrijke werkzame elementen in de aanpak en over het resultaat feedback te genereren met vragen die we de ouders en/of de kinderen stellen:

	%Cliënten dat JA zegt	Team 1	Team 2	Team 3	Land
Veronderstelde werkzame elementen					
<i>Relatie: 'Ik heb met X goede samenwerking gehad.'</i>		55%	87%	45%	54%
<i>Competenties & netwerk: 'X heeft me geleerd steun te zoeken in omgeving.'</i>		58%	72%	46%	53%
<i>Samenwerking omgeving: 'Samenwerking tussen X, school, anderen was goed.'</i>		6%	36%	13%	8%
<i>Resultaat: 'Doel van voldoende veiligheid in het gezin is bereikt.'</i>		58%	72%	46%	53%

Eventueel vragen we om dit soort cijfers fictief te genereren. Dat doen we zo: 'Stel dat je dit als team een jaar lang zou uitvragen bij je cliënten. Hoe zouden de scores er – schatten jullie – uitzien?' Bovenstaand voorbeeld komt uit een dergelijke oefening, waarbij we dit aan drie teams vroegen en ook een landelijke schatting lieten maken.

De gegevens zijn de input voor verder gesprek. Daar zijn drie principes leidend in:

- *De gegevens spreken nooit voor zich, je moet er altijd over spreken.* Het is tellen en vertellen. Ga elkaar daarbij niet de maat nemen, maar creëer betekenis per team, omdat elke doelgroep en lokale situatie anders is. Organiseer daarom periodiek sessies met hulpverleners, ouders en kinderen, managers en wetenschappers.

- *Stel bij de cijfers per team vier vragen die helpen de focus te richten:*
 - Herkennen we de gegevens?
 - Wat vinden we ervan?
 - Kunnen we het beeld begrijpen?
 - Welke verbeteracties zijn mogelijk en wat spreken we daarover af?
- *Werk aan steeds betere uitkomsten voor jeugdigen.* Ga daarom bij de laatste vraag weer uit van een drietal meer specifieke principes:
 - Als iets goed werkt, doe er meer van.
 - Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.
 - Als iets goed werkt, leer het van of aan een ander.

De ervaring leert dat dit voor alle betrokkenen een zeer inspirerende en effectieve verbeterbeweging op gang brengt. De gesprekken binnen de teams maken bovendien nieuwsgierig naar wat van andere teams te leren is. Je neemt elkaar dan niet de maat, maar beseft dat je elkaar nodig hebt.

Voor dit Samen Lerend Doen Wat Werkt zijn drie zaken nodig:

- Het versterken van het effectief handelen van professionals samen met cliënten;
- Het ondersteunend inrichten van samenhangende en lerende organisaties en -systemen zodat duurzame resultaten zijn te bereiken;
- En passend leiderschap van bestuurders en managers om het complexe vraagstuk van een beter functionerend stelsel aan te pakken en de daarvoor benodigde allianties te smeden.⁹³

Nog teveel zien we dat er organisaties zijn waar van de uitvoerend professionals wordt verwacht dat ze lerend werken, maar dat hun bestuurders of managers niet consequent in diezelfde stand staan. Tegelijk zien we dat bij verschillende teams en organisaties wordt geprobeerd hier op de goede manier verandering in te brengen.⁹⁴ De uitdaging in veel bestaande praktijken is om de kennisbron die tot nu toe niet sterk vertegenwoordigd is meer gewicht te geven: die van de kinderen en opvoeders.

Bijdrage 3. Over een andere boeg gooien

In de huidige praktijk gaat er nodige goed. Zoals we in het vorige hoofdstuk stelden, is het daarom zinvol om die praktijk verder te ontwikkelen. Maar we moeten tegelijk onze horizon verbreden om voor die gevallen waar het niet goed gaat, of voor die elementen van de aanpak die minder succesvol lijken, niet alleen te kijken naar verbetering van de huidige werkwijze, maar ook naar geheel andere handelingsperspectieven. Het kan bij het verbeteren van een aanpak daarom soms heel goed werken om andere richtingen op te denken dan we gewend zijn. Twee voorbeelden bespreken we hier.

Vermaatschappelijking van de jeugdbescherming – deelname van burgers

Van Montfoort pleitte in 2013⁹⁵ voor een terugkeer van de burger in de jeugdbescherming. Volgens hem zijn de kosten van de zorg te zeer opgelopen, terwijl het draagvlak voor de bestaande jeugdbescherming in de publieke opinie door de bureaucratische en versnipperde werkwijze onvoldoende is geworden. Een combinatie van professionals en vrijwilligers die zich inzetten om gezinnen te ondersteunen zou goed passen bij het pleidooi om meer gebruik te maken van de krachten in het sociale netwerk van de gezinnen. Hij wijst op voorbeelden die laten zien dat het kan, zoals:

- De Eigen Kracht Conferentie, waarbij het sociale netwerk bijdraagt aan het analyseren van de situatie en het organiseren van steun aan een gezin;
- Homestart, waarin gezinnen door onder meer vrijwilligers worden ondersteund in de opvoeding;
- Maatjesprojecten, waarin een jongere gekoppeld wordt aan een vrijwilliger die hem of haar bij veel zaken helpt.⁹⁶

Deze initiatieven zijn veelal ingegeven door de visie dat burgers heel goed kunnen en willen bijdragen aan het geven van antwoorden op veel hulpvragen in gezinnen. Als het gaat om de jeugdbescherming, pleit van Montfoort niet alleen voor de betrokkenheid van burgers bij de uitvoering van steun aan gezinnen. Ook in de besluitvorming ziet hij voor hen een belangrijke rol weggelegd, zoals in een raad van burgers die meebeslist of een maatregel aangewezen lijkt, als informant voor de rechter voordat deze een maatregel uitspreekt, en als vrijwilliger die optreedt als gezinsvoogd of voord.

In het land worden deze ideeën op diverse plekken in de praktijk gebracht.⁹⁷ De initiatieven zouden een bijdrage kunnen leveren aan het activeren van meer duurzame vormen van steun vanuit een lokaal sociaal netwerk, zodat gezinnen minder afhankelijk zijn van inzet van professionele steunvormen met een beperkte duur. Een studie naar de inzet van familienetwerkberaden in de jeugdbescherming⁹⁸ laat vooralsnog niet zien dat dit zorgt voor een betere of minder goede bescherming van kinderen. De studie wees er echter ook op dat er nog veel te leren valt over de situaties waarin en manieren waarop dit soort beraden goed in te zetten zijn.

Het kind of de volwassene onder toezicht?

Zoals eerder gesteld spelen er in de gezinnen waar zorgen zijn over de veiligheid vaak meer problemen dan alleen rondom het opvoeden van de kinderen. In een aantal gevallen is het zelfs de vraag of een maatregel waarbij een kind onder toezicht wordt geplaatst wel de meest geëigende is. Twee voorbeelden geven we in dit verband.

- In geval van seksueel misbruik van een kind in een gezin kan het gebeuren dat een kind omwille van zijn of haar veiligheid uit huis wordt geplaatst. In sommige gevallen kan men zich echter afvragen of het niet logischer zou zijn om de dader uit huis te plaatsen, door bijvoorbeeld een contact- of gebiedsverbod op te leggen. In gesprekken horen we geregeld dat dit juridisch mogelijk is, maar ook lastig, zeker als het gaat om de handhaving.⁹⁹ Vanuit dat oogpunt is het eigenlijk jammer dat het kennelijk gemakkelijker is om een kind uit huis te plaatsen, gezien de negatieve gevolgen die dat voor het kind kan hebben.
- Het komt voor dat kinderen beschermd moeten worden vanwege verslavings- of psychiatrische problematiek van een ouder. Eigenlijk zou je dan willen dat als een ouder de behandeling van zijn eigen problematiek weigert, deze gedwongen zou moeten kunnen worden. Immers, het is gek om een maatregel te treffen op vooral het pedagogisch vlak, terwijl er eigenlijk maatregelen op een heel ander vlak nodig zijn.

Bovenstaande voorbeelden zijn niet bedoeld als aanbeveling om een harde aanpak van de ouders te propageren. Het gaat ons er om het denken over de jeugdbescherming in een veel breder kader te plaatsen. Het aantal handelingsalternatieven dat mogelijk is om die bescherming te bieden, blijkt dan groter te zijn. Dat geldt vooral als we die alternatieven niet alleen in de categorie ‘dwang’ zoeken, maar ook in de categorie besproken in de vorige paragraaf, namelijk die van de betrokkenheid van het netwerk en andere burgers. De vraag wordt dan wat het handelingsrepertoire is om niet alleen het kind te beschermen, maar ook de misbruikende, verslaafde of psychisch hulpbehoevende ouder te ondersteunen om de weg uit de problemen te vinden.

Aan het werk met niet-weten

Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gezegd, zullen er soms zulke ingewikkelde situaties zijn, dat we niet weten wat we moeten doen. Ook de oplossingen die we hierboven schetsen, zullen niet altijd de goede zijn. Omgaan met veiligheid en onveiligheid is maatwerk. In dat licht valt er veel te leren van complexe casuïstiek. Wij hebben met een groeiend aantal professionals in het veld de wens om samen met de kinderen en gezinnen op een andere manier aan de slag te zijn. In dat licht is een beweging in gang gezet om te leren van stagnerende hulpverlening en incidenten met als doel om met een andere *mindset* met de gezinnen aan de slag te gaan. Kern daarbij is dat we in situaties erkennen en verdragen dat we het soms niet weten en er geen snelle oplossingen bestaan.¹⁰⁰ Wat bij deze situaties geldt, is van algemeen belang: de kinderen en de ouders zijn onmisbare partners om oplossingen te vinden.

Noten

1. De VPRO-documentaire *Alicia* uit 2017 brengt een tiener in beeld die al vele jaren uit huis geplaatst is en in de jeugdzorg zit. Haar gedrag is aangepast aan wat hulpverleners van haar vragen. Maar zij geeft herhaaldelijk aan dat zij bij haar moeder wil kunnen zijn. De hulpverleners wijzen dat af of negeren dat. Haar gedrag wordt daarop steeds opstandiger, wat voor de hulpverleners reden is om haar steeds strenger aan te pakken. De negatieve spiraal van gewelddadigheid over en weer maakte op vele kijkers een enorme indruk. De documentaire is te zien op NPO Start: https://www.npostart.nl/2doc/22-11-2017/VPWON_1198538.

2. Op 12 juli 2002 vond er in Roermond een brand plaats in een woning waarbij zes kinderen uit één gezin omkwamen. De vader was de brandstichter. De Inspectie Jeugdhulpverlening en Jeugdbescherming constateerde in een onderzoek dat door een gebrekkige signalering, communicatie en samenwerking tussen instellingen het toezicht op het gezin faalde, waardoor er niet tijdig kon worden ingegrepen. Zie onder andere Inspectie Jeugdhulpverlening en Jeugdbescherming e.a. (2003). *Horen, zien, niet zwijgen, deel 1. Onderzoek naar de kwaliteit van de keten van voorzieningen voor kinderen en gezinnen in probleemsituaties*. Utrecht: Inspecties en Verwey-Jonker Instituut.
De zaak Savanna betrof een meisje van drie jaar oud dat door haar ouders verwaarloosd, mishandeld en uiteindelijk vermoord is. De betrokken instellingen werd een gebrekkige samenwerking verweten; de betrokken gezinsvoogd is eerst op non-actief gesteld en later strafrechtelijk vervolgd.
Beide zaken hebben tot grote publieke en politieke beroering geleid.
Zie: Inspectie Jeugdzorg (2005). *Onderzoek naar de kwaliteit van het hulpverleningsproces aan S*. Utrecht: Inspectie Jeugdzorg.

3. Zie: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019). *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd. Toezicht bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering*. Den Haag: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.

4. Zie: Adamson, P. (2013). *Child well-being in rich countries. A comparative overview* Florence: UNICEF Office of Research. Gedownload van <https://www.unicef-irc.org/publications/683-child-well-being-in-rich-countries-a-comparative-overview.html>.

5. Stevens e.a. (2018). *HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

6. Zie: Ten Boom, A. e.a. (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland*. Den Haag: WODC. Gedownload van https://www.wodc.nl/binaries/Cahier%202019-1_2668i%20_Volledige%20tekst_tcm28-374137.pdf.

7. Bronnen (met dank aan Zoë Driessen van CBS):
- 1998-2010: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70809NED/table?fromstatweb>
 - 2011-2014: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/17/minder-jongeren-onder-toezicht-meer-onder-voogdij>
 - 2015-2018: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82969NED/table?ts=1584465368813>
- Niet meegenomen zijn de voorlopige OTS-en, voorlopige voogdij en alleenstaande minderjarige asielzoekers. Deze blijken over de jaren heen niet altijd goed uit de statistieken te halen.
-
8. Zie: Bennema, S. e.a. (2020). *De sociale omgeving van jeugdzorgjongeren. Een onderzoek naar de ouders en het huishouden van jongeren met jeugdzorg*. Den Haag: CBS. Gedownload van <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/03/de-sociale-omgeving-van-jeugdzorgjongeren>
-
9. Zie onder andere:
- De Vries, K. e.a. (2017). *Rapport van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
 - Deetman, W. e.a. (2011). *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk. Uitgebreide versie, deel 1, het onderzoek*. Amsterdam: Balans.
 - Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg (2019). *Onvoldoende beschermd, geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden*. Den Haag: Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg.
-
10. Zie:
- CBS, '11 procent meer verkeersdoden in 2018': <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/16/11-procent-meer-verkeersdoden-in-2018>
 - SWOV, 'Factsheet Ernstig verkeersgewonden in Nederland': <https://www.swov.nl/feiten-cijfers/factsheet/ernstig-verkeersgewonden-nederland>
 - RIVM, 'Ranglijst doodsoorzaken op basis van sterfte': <https://www.volksgezondheidenzorg.info/ranglijst/ranglijst-ziekten-op-basis-van-sterfte/leeftijd#node-top-zes-sterfte-0-tot-15-jarigen>. In 2017 kregen bijna 3.100 kinderen tussen de 4 en 18 jaar een verkeersongeluk. In 2018 overleden er bij verkeersongevallen 24 kinderen van 0 tot 18 jaar. In de groep tot 15 jaar raakten er in dat jaar naar schatting 1.000 ernstig gewond en waren er 20 doden; dit is voor deze leeftijdsgroep de vierde doodsoorzaak.
-

11. Zie: PIAMA, 'De woonomgeving': <https://piama.iras.uu.nl/project/woonomgeving/>. Kinderen die gebieden met veel luchtvervuiling wonen, hebben een hogere kans op aandoeningen, letsel of sterfte door luchtvervuiling. Dat betekent bijvoorbeeld dat kinderen die in Utrecht opgroeien meer kans hebben op luchtwegaandoeningen (kinderen met name astma) en een lagere levensverwachting hebben dan kinderen in Leeuwarden. Zie ook bijvoorbeeld:
- Gezondheidsraad (2018). Gezondheidswinst door schonere lucht. Den Haag: Gezondheidsraad.
 - Dijkema, M. e.a. (2018). GGD-richtlijn medische milieukunde: luchtkwaliteit en gezondheid. (Rapport 2018-0016). Bilthoven: RIVM.
 - <https://milieudefensie.nl/recht-op-gezonde-lucht/waar-is-de-lucht-ongezond>
-

12. Zie:
- ICTheek, 'Onderzoek internetveiligheid kinderen': <https://ictheek.nl/onderzoek-internetveiligheid-kinderen/>
 - Nederlands Jeugdinstituut (2015). Risico's van internetgebruik door kinderen. Tipsheet mediagebruik. Adviezen voor ouders. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Tipsheet-risicos-mediagebruik.pdf>.
 - <https://ictheek.nl/onderzoek-internetveiligheid-kinderen/>; Nji (2015). Risico's van internetgebruik door kinderen en Nji/Tipsheet-risicos-mediagebruik.pdf
-

13. Zie: Burgerlijk Wetboek, Artikelen 247 en 255 e.v.
-

14. Zie:
- Ten Berge, I. (1998). *Besluitvorming in de kindbescherming. De ontwikkeling en evaluatie van een checklist voor de beoordeling van meldingen bij de Raad voor de Kinderbescherming*. Delft: Eburon.;
 - Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection. Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
 - Turnell, E. e.a. (2018). *Signs of Safety Comprehensive Briefing Paper*. Perth: Resolutions Consultancy. Gedownload van: <https://knowledgebank.signsofsafety.net/resources/introduction-to-signs-of-safety/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper-en/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper>

Vogtländer en Van Arum definiëren veiligheid in navolging van Turnell als 'Veiligheid is de aanwezigheid van krachten die hebben laten zien voldoende en gedurende langere tijd te beschermen tegen het gevaar.' En zij voegen daaraan toe: 'Het gevaar bestaan uit de feitelijke onveilige gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan en waarover zorg is dat ze zich herhalen.' Vogtländer, L. & Arum, S. van (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis*. Utrecht: GGD GHOR Nederland. (pag. 6) . Het lastige is dat in veel gevallen – behalve wellicht bij zaken van ernstig huiselijk geweld of evidente kindermishandeling – niet

zo gemakkelijk vast te stellen is wat dit gevaar is, hoe dat de ontwikkeling van het kind zal beïnvloeden, en of het daarmee als ontwikkelingsbedreiging geldt.

15. Zie: Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection. Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Bartelink constateerde in haar onderzoek een lage overeenstemming tussen professionals als het gaat om de vraag of er sprake is van kindermishandeling, en zo ja, welke actie aangewezen is.

Zie ook: Bosker, J. e.a. (2018). *SAVE in woord en daad. Samen werken aan veiligheid, eigen kracht en regie in de (preventieve) jeugdbescherming en jeugdreclassering in Midden-Nederland*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Bosker en anderen zeggen hierover: 'Uit het onderzoek komt naar voren dat er verschillen zijn met betrekking tot het inschatten van veiligheid tussen de professionals, zowel in het benoemen van relevante factoren, als in de weging van verschillende factoren. Door overleg ontstaat er meer consensus, maar er blijven verschillen in perspectief. De een legt bijvoorbeeld meer de nadruk op kindfactoren, anderen benadrukken dat de actuele opgroeisituatie veilig genoeg moet zijn, of wijzen juist op risico's in de toekomst [...]. Dit leidt ertoe, dat ook de vraag die voorligt of de veiligheid in het gezin 'goed genoeg' is (en als dit niet het geval is onder welke voorwaarden er wel een 'goed genoeg' opgroeisituatie aanwezig is) door verschillende professionals verschillend wordt beantwoord. [...] We zien in de praktijk ook verschillen tussen professionals in de nadruk die men legt op veiligheid in het hier en nu of een bedreigde ontwikkeling op langere termijn. Bij een deel van de professionals lijkt de ontwikkeling van het kind op langere termijn meer voorop te staan. Anderen zijn meer gericht op de veiligheid van kinderen in de actuele situatie. Dat leidt er bijvoorbeeld toe dat men verschillend kijkt naar zaken waarin op dat moment nog geen signalen zijn dat het niet goed gaat met de kinderen, maar waarin de omstandigheden waarin zij opgroeien zodanig zijn dat een veilige ontwikkeling van de kinderen wel ernstig bedreigd wordt. [...] Wat betreft het herstellen van veiligheid zien we dat de beslissingen die worden genomen aan lijken te sluiten bij de inschatting van veiligheid. De mate en stevigheid van ingrijpen sluit aan bij de mate van onveiligheid: hoe ernstiger men de situatie inschat, hoe steviger wordt ingegrepen. Dit betekent dat de kwaliteit van de inschatting van veiligheid bepalend is voor wat er vervolgens wordt besloten. (p. 90-91).

16. Turnell en Murphy, onderzoekers achter Signs of Safety stellen in dat verband: 'Constructive working relationships between professionals and family members, and between professionals themselves, are the heart and soul of effective practice in responding to situations where children suffer abuse.' (p. 5) en 'The difficulty is that as soon as the professional decides they know the truth about a given situation, this begins to fracture working relationships with other professionals and family members, all of whom very likely hold different positions. Furthermore, the professional ceases to think critically and tends to exclude or reinterpret any additional information that doesn't conform to their original position.' (p. 6). Bron: Turnell, E. e.a. (2018).

Signs of Safety Comprehensive Briefing Paper. Perth: Resolutions Consultancy. Gedownload van: <https://knowledgebank.signsofsafety.net/resources/introduction-to-signs-of-safety/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper-en/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper>

17. Zie: Van den Bosch, H. e.a. (2020). *De wettelijke kaders van de jeugdbescherming. Inventariserende studie naar de heersende opvattingen over aanscherping van de rechtsgronden voor kindbeschermingsmaatregelen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Het rapport vermeldt dat geïnterviewde deskundigen aangeven dat veiligheid en ontwikkelingsbedreiging niet hetzelfde zijn: een kind kan veilig zijn, maar toch bedreigd worden in zijn ontwikkeling, en omgekeerd. De diffusie van de begrippen maakt het er niet gemakkelijker op. Het rapport pleit dan ook voor meer duidelijkheid. Wat daarin volgens de onderzoekers extra compliceert is dat Veilig Thuis richt zich op de veiligheid van het kind, terwijl de Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instelling zich moeten richten op de ernstig bedreigde ontwikkeling. Duidelijkheid over dit onderscheid maakt de situatie overzichtelijker voor de ouders, het kind en de betrokken professionals, aldus de onderzoekers.

 18. Zie: Van den Bosch, H. e.a. (2020). *De wettelijke kaders van de jeugdbescherming. Inventariserende studie naar de heersende opvattingen over aanscherping van de rechtsgronden voor kindbeschermingsmaatregelen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

 19. Zie: Rijbroek, B. e.a. (2020). *Feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen verbeteren. Ontwikkelstudie naar verbeterpunten voor participatie, kwaliteit van onderzoek & rapportage*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

 20. Zie: Van den Bosch, H. e.a. (2020). *De wettelijke kaders van de jeugdbescherming. Inventariserende studie naar de heersende opvattingen over aanscherping van de rechtsgronden voor kindbeschermingsmaatregelen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

 21. Zie onder meer de kritische artikelen van journalisten op internet, zoals:
 - Follow the Money, 'Alle kinderen nauwgezet in beeld met big data': <https://www.ftm.nl/artikelen/alle-kinderen-in-beeld-big-data>En zorgen daarover die door ouders op diverse internetforums worden geuit, zoals:
 - <https://www.ouders.nl/forum/algemeen-ouderschap/artikel-big-data-jeugd-zorg-annej>;
 - <https://www.herkenouderverstoting.nl/info-ouders/instanties/jeugdzorg/524-girfec>.Lees ook de reactie van minister Hugo de Jonge in een brief aan de Tweede Kamer (27 januari 2020). Betreft Commissiebrief Tweede Kamer inzake Verzoek om een reactie op GIRFEC (Getting it right for every child) methode uit Schotland. Kenmerk: 1631314-200472-J.
-

22. Een kleine rondgang door de (half)jaarberichten van Veilig Thuis organisaties leert dat er vrijwel overal flinke stijgingen van het aantal meldingen worden gezien. CBS meldt in de rapportage over de eerste helft van 2019 dat er bij Veilig Thuis in totaal 64.960 meldingen zijn ontvangen. Het aantal onderzoeken van Veilig Thuis bedroeg 4.165. In totaal vonden er 62.075 overdrachten plaats, waarvan een klein deel (1.115) gaat naar instanties voor veiligheid en justitie (politie, Raad voor de Kinderbescherming, reclassering, overig). Van de rest gaat het leeuwendeel naar de jeugdhulp, en verder ook naar onder meer de gezondheidszorg, de GGZ en het onderwijs. Bron: CBS (2019). Beleidsinformatie Veilig Thuis. 1^e halfjaar van 2019. Den Haag: CBS.
-
23. Zie onder andere: Bouma, H. (2019). *Taking the child's perspective. Exploring children's needs and participation in the Dutch child protection system*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
-
24. Zie bijvoorbeeld de informatie van Central Meldpunt Nederland: <https://meld.nl/melding/huiselijk-geweld/>; en de overheids campagne 'Huiselijk geweld': <https://www.ikvermoedhuise-lijkgeweld.nl/kindermishandeling/kom-in-actie>. Het aantal meldingen bij Veilig Thuis blijkt in de laatste jaren sterk te stijgen, zeker na de invoering van een vernieuwde meldcode, zo blijkt uit berichten uit het land, zie onder andere:
- 'Fors meer meldingen van huiselijk geweld in regio Eindhoven': <https://www.nu.nl/eindhoven/5844081/fors-meer-meldingen-van-huiselijk-geweld-in-regio-eindhoven.html>;
 - 'Meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling kan toename meldingen niet aan': <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/112640/Meldpunt-voor-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-kan-toename-meldingen-niet-aan>;
 - 'Forse toename meldingen van huiselijk geweld in Amsterdam': <https://www.parool.nl/amsterdam/forse-toename-meldingen-van-huiselijk-geweld-in-amsterdam>;
- 'Meldpunt Veilig Thuis is voorzichtig met conclusies over stijgend aantal gevallen van huiselijke geweld en kindermishandeling': https://www.leidschdagblad.nl/cnt/dmf20190824_10864944/meldpunt-veilig-thuis-is-voorzichtig-met-conclusies-over-stijgend-aantal-gevallen-van-huiselijke-geweld-en-kindermishandeling.
-
25. Al in 2000 gold voor de Raad voor de Kinderbescherming het motto 'Kinderen beschermen doen we samen', soms ook aangeduid als 'Jeugdigen beschermen doen we allemaal', in die periode onder meer gebruikt als titel voor een landelijke studiedag. De Raad doelde met dit motto met name op het nemen van verantwoordelijkheid en handelen vanuit één visie en opdracht in de hele jeugdbeschermingsketen. Maar daarnaast werd het motto ook gezien als oproep aan burgers en andere instanties om bij te dragen aan een gezamenlijke invulling van een effectieve aanpak. Zie ook Van Yperen, T.A. e.a. (2000). Vernieuwing binnen de jeugdzorg. Utrecht: Raad voor de Kinderbescherming / NIZW.
-

26. Zie onder andere: Van Yperen, T.A. e.a. (2011). *Werk in uitvoering. Bouwen aan het nieuwe jeugdstelsel*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Zie ook: <https://www.nji.nl/nl/Wet-en-regelgeving/De-geschiedenis-van-het-jeugdstelsel>
-
27. Visuele voorstelling van de veiligheidsketen in de vorm van ‘praatplaten’ voor jeugdigen en ouders is te vinden op: <https://voordejeugd.nl/projecten/praatplaat-wie-je-tegenkomt-als-het-thuis-niet-goed-gaat/>
-
28. Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 20 maart 2020). *Perspectief voor de jeugd*. Kenmerk: 1663105-203241-J.
-
29. Zie bijvoorbeeld:
- actielijn 5 van het actieprogramma *Zorg voor de Jeugd*;
 - het actieprogramma *Geweld hoort nergens thuis*; en
 - het programma *Kansrijke start* met aandacht voor het (on)veilig opgroeien van kinderen.
-
30. Zie bijvoorbeeld:
- Ogink, A. e.a. (2019). *Basisfuncties voor lokale teams in kaart. De route en componenten onder de loep*. Amsterdam: KPMG.
 - VNG (2019). *Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten*. Den Haag: VNG.
 - Landelijk Netwerk Veilig Thuis (2016). *Kwaliteitskader Veilig Thuis. Zicht op veiligheid*. Utrecht: Landelijk Netwerk Veilig Thuis. Vergelijk: Inspectie Jeugdzorg (2016). *Toetsingskader Stap 2. Voor toezicht naar Veilig Thuis*. Utrecht: Inspectie Jeugdzorg.
 - Raad voor de Kinderbescherming (2016). *Het Kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
 - Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016). *Certificatieschema voor toetsing van het kwaliteitsmanagementsysteem van uitvoerende organisaties voor Jeugdbescherming en Jeugdreclassering versie 2.0. Waarin opgenomen het normenkader ten behoeve van certificering van uitvoerende organisaties voor Jeugdbescherming en Jeugdreclassering*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- In de praktijk zijn er overigens initiatieven om de werkwijzen en de eraan gestelde kwaliteit sterk te integreren. Zie bijvoorbeeld SAVE: <https://www.samen-veilig.nl/organisatie/over-ons/>.
-
31. Zie de brief van de ministers Hugo de Jonge en Sander Dekker aan de Tweede Kamer: Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 7 november 2019). *Naar een betere organisatie van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering*. Kenmerk: 1607421-198237-J.
Momenteel worden er pilots uitgevoerd naar mogelijkheden voor verkorting van de jeugdbeschermingsketen.
-
32. Zie: Ogink, A. e.a. (2019). *Basisfuncties voor lokale teams in kaart. De route en componenten onder de loep*. Amsterdam: KPMG.
-

33. Zie: www.veiligthuis.nl.
-
34. Zie: Raad voor de Kinderbescherming (2015). *Als het mis dreigt te gaan met je opvoeding*. Brochure. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie en Raad voor de Kinderbescherming. Gedownload van: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/documenten/brochures/2015/01/01/brochure-als-het-mis-dreigt-te-gaan-met-je-opvoeding>.
-
35. Zie ook: 'Wanneer wordt mijn kind onder toezicht gesteld?': <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdbescherming/vraag-en-antwoord/wanneer-ondertoezichtstelling>.
-
36. Zie: Jeugdwet, Artikel 3.5, Lid 1.
-
37. Zie: CBS (2019). *Jeugdbescherming en Jeugdreclassering 2018*. Den Haag: CBS.
-
38. Bekend zijn de zaken van kort na 2000 met omgekomen kinderen (zoals het gezin in Roermond en Savanna die aan het begin van dit document zijn genoemd), waar de inspectie onderzoek naar heeft gedaan en constateerde dat een groot aantal betrokken instanties langs elkaar heeft gewerkt. In 2008 verscheen een onderzoek waarin werd gesteld dat multiprobleemgezinnen gemiddeld 5,8 hulpverleners over de vloer hebben. Zie: Mehlkopf, P. (2008). *'Een kwestie van goed regelen': Over multiprobleemgezinnen, coördinatie van zorg en gezinscoaching. Handreiking bij implementatie*. Gouda: JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding.
- Recentelijk kwam het aantal hulpverleners waar gezinnen mee te maken krijgen nog in het nieuws, zie bijvoorbeeld:
- '45 verschillende hulpverleners in drie jaar tijd: Annemara is er klaar mee': <https://www.gelderlander.nl/home/45-verschillende-hulpverleners-in-drie-jaar-tijd-annemara-is-er-klaar-mee>.
- Zie ook:
- Van Vliet A., e.a. (2020). *'Constant nieuwe gezichten, ik crash daarvan. Over stabiliteit en vertrouwde gezichten in de jeugdhulp*. Onderzoeksrapport. Utrecht: Stichting Het Vergeten Kind.
-
39. De smalle wettelijke taak is overigens ook vanuit de jeugdbescherming zelf bekritiseerd. Zie bijvoorbeeld: Groenewegen, N. (2018). 'Gecertificeerde instellingen hebben nu zelf bescherming nodig'. In: Transitie Autoriteit Jeugd. *Met het oog op de jeugd. Verhalen over doorontwikkeling van de jeugdzorg na de transitie*. Den Haag: Transitie Autoriteit Jeugd.
-
40. Zie: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019). *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd. Toezicht bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering*. Utrecht: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.
-

41. Zie ook onze eerdere opmerking ten aanzien van de programma's die gericht zijn op het verbeteren van de keten.
-
42. Bijvoorbeeld: pubers trekken de wijde wereld in en krijgen daar met risico's te maken van een overmatig aanbod aan ongezond eten, drank en drugs, en gaan experimenteren met fysieke en online seks. Dat kan conflicten opleveren met hun ouders. Soms gaat dat mis en ontspoort hun gedrag of het conflict, maar daarmee is de puber niet verloren. De aanwezigheid van betekenisvolle volwassenen en een omgeving die zowel aan de kinderen als de opvoeders de benodigde competenties aanleert en alternatieven biedt (zoals sporten, andere vormen van positieve vrijetijdsbesteding, een gezondere leefstijl), zorgen als het ware voor een correctie. Dat werkt beschermend. Het leidt de ontwikkeling in goede banen en brengt het functioneren van kinderen op een hoger ontwikkelingsniveau: ze leren om te gaan met de verleidingen en risico's van de wijde wereld en leren gebruik te maken van de beschermende factoren.
-
43. Zie onder meer de bespreking in: Van Yperen, T. e.a. (2019). *Het groeiend Jeugdzorggebruik. Duiding en aanpak*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-
44. Bruning haalt onderzoek aan uit de jaren 1930-1936, waaruit zou blijken dat 27,5 procent van de bestudeerde OTS-maatregelen als geslaagd is aan te merken, 36,5 procent als matig geslaagde maatregel en 36 procent als mislukt. Uit onderzoek van Slot e.a. (2001, zie noot 48) blijkt dat ruim 65 jaar later daar niet veel in verbeterd lijkt te zijn: in dat onderzoek wordt 28 procent van de onderzochte OTS'en na twee jaar als geslaagd bestempeld, in 38 procent is de gezinssituatie hetzelfde gebleven, en in 33 procent zijn de problemen na twee jaar heviger geworden. Slot e.a. wijzen onder meer op de gebrekkige professionaliteit van de uitvoerders, zeker als het gaat om het formuleren van concrete doelen en plannen voor de uitvoering en het methodisch uitdragen van gezag.
Zie: Bruning, M. (2013). Terugkijken en vooruitzien: de ontwikkelingen in de toepassing van de ondertoezichtstelling. In: Bruning, M.R. e.a. (Red.). *Effecten van en ervaringen met de ondertoezichtstelling* (p. 37-54). Den Haag: SDU.
- Een studie van Dekker over de periode 1945-2005 bevestigt het beeld van een geringe verbetering van de resultaten in de jeugdbescherming. Zie: Dekker, M. (2016). *Effectiviteit aan de horizon. Een studie rond onderzoek naar resultaat op het gebied van de justitiële kinderscherming in Nederland tussen 1945 en 2005*. [Groningen]: Rijksuniversiteit Groningen.
-
45. Zie: Slot, W. e.a. (2001). *909 zorgen. Een onderzoek naar de doelmatigheid van de Ondertoezichtstelling*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
-
46. De studie van Lunenburg en anderen (2006) liet zien dat relatief kort na de introductie van de methode een daling te zien was van de duur van de OTS'en en van het aantal en de duur van de uithuisplaatsingen. Maar diezelfde trend was ook zichtbaar bij teams waar niet met de methode werd gewerkt. De conclusie was dat de Deltamethode daarop nog onvoldoende

effect leek te hebben. Wel waren er indicaties dat in de Deltateams aantoonbaar minder vaak ambulante hulp geïndiceerd werd omdat gezinsvoogden uit de pilotteams lichte vormen van ambulante hulp vaker zelf aanboden. Bovendien werden bij een eerste uithuisplaatsing vooral plaatsingen binnen het netwerk van het kind gerealiseerd. Dit soort plaatsingen worden minder ingrijpend voor het kind geacht.

Zie: Lunenburg, P. e.a. (2006) *Bescherming in ontwikkeling: het vervolg. Vervolgonderzoek in het kader van het 'Deltaplan Kwaliteitsverbetering Gezinsvoogdij'*. Duivendrecht: PI Research.

Later onderzoek van Stams en anderen (2010) en Busschers en anderen (2016) maakte duidelijk dat het jarenlang werken volgens de principes van de Deltamethode wel degelijk effect had op de duur van de OTS, de kans op uithuisplaatsing en de duur daarvan. Duidelijk opvoedingsdoelen stellen hing samen met een verkorting van de duur van de OTS met acht maanden. Elk extra jaar werkervaring met de Deltamethode bleek samen te gaan met een verkorting van de duur van de OTS met drie maanden (in vergelijking: elk ervaringsjaar zonder Delta leidde maar tot een halve maand verkorting). Een Plan van Aanpak dat is opgesteld volgens de Deltamethode leidde tot een halvering van de kans op een uithuisplaatsing. Omdat dat plan concrete opvoedingsdoelen, dan is de verkorting zelfs veertien maanden. Een deel van de gezinsvoogden klaagde wel dat de Deltamethode extra administratieve last met zich meebrengt.

Zie:

- Stams, G.J.J.M. e.a. (2010). *Implementatie en doelmatigheid van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Onderzoek naar de invloed van de Deltamethode Gezinsvoogdij op het verloop van de ondertoezichtstelling*. Amsterdam / Den Haag: Universiteit van Amsterdam / WODC, Ministerie van Justitie.
- Busschers, I. (2016). *Child safety now! Towards effective case management in child protection and youth parole services*. Academisch proefschrift. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

47. SOS = Signs of Safety; Verve = Veiligheid en regie voor elk; SAVE = Samenwerken Aan VEiligheid; GGW = Generiek Gezinsgewicht Werken; ISC = Intensief Systeemgericht Casemanagement.

48. Signs of Safety (SOS) is een oplossingsgerichte manier van werken met gezinnen waar (en vermoeden van) kindermishandeling speelt. De aanpak stelt de eigen kracht van het gezin centraal; professionals gaan een partnerschap aan met de ouders om de zorgen over de veiligheid weg te nemen. In het onderzoek van Vink e.a. is een SOS-groep vergeleken met een groep die gebruikelijke zorg ontving. Daaruit bleek de SOS-groep ten opzichte van de controlegroep (1) niet te verschillen in de mate van empowerment (in beide groepen geen verandering); (2) niet significant beter te scoren op 'inzicht in problemen en noodzaak van begeleiding' of opvoedbelasting; (3) niet significant hoger te scoren op betrokkenheid; (4) volgens de hulpverleners en ouders niet hoger te scoren op veiligheid in het gezin en voor het kind; (5) ouders niet hoger te scoren op de tevredenheid met de begeleider en het begeleidingstraject. De onderzoekers merken hierbij op dat door hoge nonrespons en kleine

onderzoeksgroepen in de studie de bevindingen een beperkte betrouwbaarheid hebben.

Zie Vink, R. e.a. (2017). *Empowered door Signs of Safety? Onderzoek naar de werkzaamheid van Signs of Safety in de jeugdzorg*. Leiden: TNO.

49. Zie Balder-Van Seggelen e.a. (2013). *Bescherming in beweging. Rapportage van het onderzoek naar de Verve werkwijze in de praktijk: opbrengst en aanbevelingen voor doorontwikkeling van de aanpak*. Leiden: Hogeschool Leiden.

50. Zie Van Burik & De Jong (2013). *De SAVE werkwijze nader belicht. Een kwalitatieve analyse van 12 cases*. Woerden: Van Montfoort.

51. Zie onder andere Bosker e.a. (2018). *SAVE in woord en daad. Samen werken aan veiligheid, eigen kracht en regie in de (preventieve) jeugdbescherming en jeugdreclassering in Midden-Nederland*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

52. Jeugdbescherming Regio Amsterdam (JBRA) geeft aan dat Generiek Gezinsgericht Werken wordt toegepast bij gezinnen zonder en gezinnen met een kinderbeschermingsmaatregel. Ieder gezin wordt door één gezinsmanager begeleid. Samen maken ze één plan waarin de veilige ontwikkeling van de kinderen centraal staat: het gezinsplan. JBRA stelt dat sinds de invoering van deze vorm van intensief (gezinsgericht) casemanagement (in 2011) het aantal ondertoezichtstellingen met 50 procent is gedaald en het aantal gedwongen uithuisplaatsingen met 60 procent. De cliëntentevredenheid nam met bijna twee punten toe van 5,8 naar 7,5.

Zie:

- 'Jeugdbescherming Regio Amsterdam 'Beste Overheidsorganisatie 2014'' (bericht gepubliceerd op 28-1-2015): <https://www.jeugdbescherming.nl/index.php/jeugdbescherming-regio-amsterdam-beste-overheidsorganisatie-2014/>
- 'Jeugdbescherming Regio Amsterdam: cliënttevredenheid neemt toe van 5,8 naar 7,5' (bericht gepubliceerd op 3-2-2015): <https://www.jeugdbescherming.nl/index.php/jeugdbescherming-regio-amsterdam-clienttevredenheid-neemt-toe-van-58-naar-75/>.

Op de website van de betreffende gecertificeerde instelling (jeugdbescherming.nl) lezen we verder dat de werkwijze heeft geleid tot een jaarlijkse besparing van circa twaalf miljoen bij Jeugdbescherming zelf en een besparing van circa tien miljoen door verminderd beroep op dure jeugdzorg (geïndiceerde jeugdzorg).

Zie: 'Wat zijn de resultaten?': <https://www.jeugdbescherming.nl/index.php/professionals/wat-zijn-de-resultaten/> (gedownload op 4-2-2020).

Ook de gecertificeerde instelling in Zeeland heeft melding gemaakt van positieve effecten van het werken met de methodiek.

Zie: Groenewegen, N. (2018). 'Gecertificeerde instellingen hebben nu zelf bescherming nodig'. In: Transitie Autoriteit Jeugd. *Met het oog op de jeugd. Verhalen over doorontwikkeling van de jeugdzorg na de transitie*. Den Haag: Transitie Autoriteit Jeugd.

53. Zie bijvoorbeeld:
- <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Wat-werkt/Wat-werkt-onderwerpen/Wat-werkt-in-de-residentiele-jeugdzorg>
 - Bartelink, C. (2013). *Wat werkt bij uithuisplaatsing?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
 - Harder (2013). Het binnenste buiten? De visie van jongeren, ouders en professionals op succesvolle gesloten residentiële hulpverlening. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 52, 18-27.
 - Daamen, W. (2017). *Partnerschap met ouders: wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-
54. Zie onder andere: Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg (2019). *Onvoldoende beschermd, geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden*. Den Haag: Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg.
-
55. Zie: Van der Velden, Th. e.a. (2012). *De ondertoezichtstelling bij omgangsproblemen. Onderzoek op eigen initiatief naar aanleiding van klachten en signalen over de Bureaus Jeugdzorg*. Den Haag: De Nationale ombudsman.
-
56. Zie: Zeijlmans, K., e.a. (in druk). The levelheaded approach on errors and mistakes in Dutch child protection: an individual duty but a shared responsibility. In: Biesel, K. e.a. (Eds.). *Errors and mistakes in child protection. International discourses, approaches, and strategies*. Bristol: Policy Press.
-
57. Zie onder andere: Heath, B. e.a. (2013). *Review and Proposed Standard Framework for Levels of Integrated Healthcare*. Washington D.C.: SAMHSA-HRSA Center for Integrated Health Solutions. In dit framework wordt gesproken van *coordinated care* als het gaat om casemanagement waarbij er weinig sprake is van fysieke nabijheid van actoren en daadwerkelijke integratie van de zorg.
- In de richtlijn voor de hulp aan multiprobleemgezinnen wordt een methode besproken – het zogeheten *wrap-around-care-model* - die bestaat uit de ondersteuning door een vaste hulpverlener die naast ook coördinatie van de andere ingezette hulp biedt. Studies in met name het buitenland laten zien dat dit een klein positief effect heeft op de problemen van de kinderen en het gezin. Zie Steege, M. van der & Zoon, M. (2015). *Richtlijn Multiprobleemgezinnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. 2^e herziene druk. Utrecht: NJi, NIP, BPSW, NVO.
-
58. De Savorin Lohmann. en anderen (2000) merken hierover op dat de positie als casemanager niet eenvoudig zal zijn, gezien de gebrekkige samenwerking die er is tussen betrokkenen. Zie: De Savorin Lohmann, J. e.a. (2000). *Met recht onder toezicht gesteld. Evaluatie herziening OTS-wetgeving*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
-
59. Zie: Snijder, M. (2019). *Samen leren in complexe situaties. Ervaringsverhalen – een tussenrapportage*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-

60. Zie: Zeijlmans, K., e.a. (in druk). The levelheaded approach on errors and mistakes in Dutch child protection: an individual duty but a shared responsibility. In: Biesel, K. e.a. (Eds.). *Errors and mistakes in child protection. International discourses, approaches, and strategies*. Bristol: Policy Press.
-
61. Zie onder andere:
- Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection. Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
 - Zeijlmans, K., e.a. (in druk). The levelheaded approach on errors and mistakes in Dutch child protection: an individual duty but a shared responsibility. In: Biesel, K. e.a. (Eds.). *Errors and mistakes in child protection. International discourses, approaches, and strategies*. Bristol: Policy Press.
-
62. Zie bijvoorbeeld <https://www.ikvermoedhuiselijkgeweld.nl/kindermishandeling/kom-in-actie>
-
63. Zie Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection. Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
-
64. Voor een verdere bespreking van de achtergrond van en mogelijke aandachtspunten bij de invulling van het concept van 'goed genoeg ouderschap' zie Steege, M. van der & Zoon, M. (2015). *'Richtlijn Multiprobleemgezinnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming'*. 2^e herziene druk. Utrecht: Nji, NIP, BPSW, NVO.
-
65. Zie onder andere:
- Bartelink, C. e.a. (2013). *Beslissen over effectieve hulp in onveilige opvoedingssituaties. Literatuurreview*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
 - Bartelink, C. e.a. (2017). *Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: NIP, BPSW, NVO.
 - Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection. Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
 - Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (2013). *Ieder kind veilig! De gezinsgerichte werkwijze van BJAA*. Amsterdam: Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam.
 - Van Montfoort, A. e.a. (2008). *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij. Methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstellingen van minderjarigen*. Utrecht: MOgroep.
 - Turnell, A. e.a. (2017). *Signs of Safety Comprehensive Briefing Paper*. (4th edition). East Perth: Resolutions.
-
66. Zie: Van Yperen, T. (2015). *Weg van de regelreflex. Omgaan met incidenten in de jeugdhulp*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van: <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Rapport-Weg-van-de-regelreflex.pdf>
-

67. Zie ook: Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 20 maart 2020). *Perspectief voor de jeugd*. Kenmerk: 1663105-203241-J.
-
68. Zie: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019). *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd. Toezicht bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering*. Den Haag: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.
-
69. Outreachend werken komt voort uit een eeuwenoude werkwijze van vrijwilligers, en later ook van sociaal werkers, die op burgers afgingen die in kwetsbare omstandigheden verkeerden. Outreachend werkers bewegen zich tussen de systeemwereld van instanties en bureaus en de leefwereld van deze kwetsbare burgers.
Zie bijvoorbeeld: 'Outreachend werken': <https://www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl/outreachend-werken>.
Bij netwerkgerichte ondersteuning gaat het erom mensen te activeren om steun te zoeken in hun sociale omgeving, ook als het om zaken gaat die in eerste instantie schaamte kunnen wekken.
Zie bijvoorbeeld: 'Netwerkgericht werken in de praktijk': <https://www.movisie.nl/artikel/netwerkgericht-werken-praktijk>. In het recente kwaliteitskader voor werken aan veiligheid door lokale teams is dit outreachend werken als een van de kwaliteitskenmerken van de professionals gesteld, in geval van gezinnen die door Veilig Thuis aan hen worden overgedragen. Zie VNG (2019). *Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten*. Den Haag: VNG.
-
70. In een eerder essay stelden we in dat verband: 'Problemen lijken ook snel geïndividualiseerd te worden door diagnoses. De kennis over risico- en beschermende factoren laat echter overtuigend zien dat het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en opvoeden van kinderen geen privéproject is van ouders en hun kind, maar een sociaal fenomeen waarin de hele samenleving een rol speelt.' Zie Van Yperen, T. e.a. (2019). *Het groeiend jeugdzorggebruik. Duiding en aanpak*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut (p. 11).
-
71. Zie onder andere:
- Vogtländer, L. & Arum, S. van (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis*. Utrecht: GGD GHOR Nederland.
 - Ince, D. e.a. (2018). *Top 10 beschermende factoren. Voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-
72. VNG (2019). *Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten*. Den Haag: VNG.
Zie ook: Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 20 maart 2020). *Perspectief voor de jeugd*. Kenmerk: 1663105-203241-J
-

73. Zie bijvoorbeeld:
- VNG (2019). *Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten*. Den Haag: VNG.
 - Jeugdzorg Nederland (2019). *Zonder twijfel voor het kind*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
 - Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 23 maart 2020). *Beleidsreactie RSJ/RVS-rapport 'Intensieve vrijwillige hulp: heldere grenzen aan drang in de jeugdzorg'*. Kenmerk: 2810773.
-
74. Zie RSJ/RVS (2019). *Intensieve vrijwillige hulp. Heldere grenzen aan drang in de jeugdzorg*. Den Haag: Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) / Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS).
-
75. Zie ook Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 23 maart 2020). *Beleidsreactie RSJ/RVS-rapport 'Intensieve vrijwillige hulp: heldere grenzen aan drang in de jeugdzorg'*. Kenmerk: 2810773.
-
76. Zie bijvoorbeeld:
- Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 7 november 2019). *Naar een betere organisatie van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering*. Kenmerk: 1607421-198237-J.
 - Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 20 maart 2020). *Perspectief voor de jeugd*. Kenmerk: 1663105-203241-J.
 - Jeugdzorg Nederland (2019). *Zonder twijfel voor het kind*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
-
77. Zie ook: Initiatiefgroep De Nieuwe Jeugdbescherming (2011). *Appèl voor een nieuwe jeugdbescherming*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.
-
78. In Amsterdam werken professionals van verschillende organisaties in een pilot samen in één team als ware dit één eigenstandige organisatie. Zie Brief aan de Tweede Kamer (d.d. 20 maart 2020). *Perspectief voor de jeugd*. Kenmerk: 1663105-203241-J.
-
79. De tekst van dit onderdeel is grotendeel ontleend van aan een eerdere publicatie over leiding geven aan transformatie. Zie: Van Yperen, T. e.a. (2018). *Leiding geven aan transformatie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/Nji-Publicaties/Leiding-geven-aan-transformatie>
-
80. Zie bijvoorbeeld de principes van de Eigen Kracht Conferentie (www.eigen-kracht.nl) en de JIM-aanpak (www.jimwerkt.nl).
-
81. Toelichting op de genoemde instrumenten:
- Het ARIJ (Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming) is bedoeld om de directe onveiligheid van kinderen vast te stellen. Het instrument bestaat uit:
 - a) een veiligheidstaxatie, b) een risicotaxatie en c) een dynamisch risicoprofiel. Zie de beschrijving in de Databank Instrumenten van het Nederlands Jeugdinstituut: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Actuarieel-Risicotaxatie-Instrument-voor-Jeugdbescherming-\(ARIJ\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Actuarieel-Risicotaxatie-Instrument-voor-Jeugdbescherming-(ARIJ)).

- CARE-NL (Child Abuse Risk Evaluation – Nederlandse versie) is een instrument voor de beoordeling van het risico op kindermishandeling. Het is ontworpen als leidraad voor professionele besluitvorming voor verschillende beroepsgroepen die in hun functie een inschatting van het risico van kindermishandeling bij kinderen en jongeren van elke leeftijd dienen uit te voeren. Zie de beschrijving in de Databank Instrumenten van het Nederlands Jeugdinstituut: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Child-Abuse-Risk-Evaluation-Nederland-\(CARE-NL\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Child-Abuse-Risk-Evaluation-Nederland-(CARE-NL)).
- De LIRIK (Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid) is bedoeld om een vermoeden van kindermishandeling of anderszins onveilige opvoedingssituatie te onderkennen en het risico op kindermishandeling in de nabije toekomst in te schatten. De checklist helpt de medewerker zijn professionele oordeel over het vermoeden van kindermishandeling en de mogelijke risico's te expliciteren en onderbouwen. Zie de beschrijving in de Databank Instrumenten van het Nederlands Jeugdinstituut: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Licht-Instrument-Risicotaxatie-Kindveiligheid-Jeugdzorg-\(LIRIK-JZ\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Licht-Instrument-Risicotaxatie-Kindveiligheid-Jeugdzorg-(LIRIK-JZ))
- ORBA (Onderzoek, Risicotaxatie en Besluitvorming AMK's) is bedoeld om de professionals van de voormalige Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (later opgegaan in Veilig Thuis) te ondersteunen bij het beoordelen van en beslissen over vermoedens van kindermishandeling en deze besluitvorming te verbeteren. Basisprincipes van deze methode zijn systematisch werken, transparantie en goed onderbouwde besluitvorming.

Verschillende studies laten zien dat actuariële risicotaxaties (die gebruikmaken van algoritmen) over het algemeen meer consistente besluiten opleveren dan klinische methoden, maar er is discussie over de vraag of dit ook betere besluiten zijn. De effecten van de gestructureerde besluitvorming met ORBA en het risicotaxatie-instrument LIRIK leken aanvankelijk veelbelovend, maar bij nadere studie beperkt te zijn. Ze helpen professionals om meer relevante factoren in ogenschouw te nemen, maar het leidt er niet toe dat ze het vaker eens zijn in hun oordelen bij kindermishandelingszaken. Ook leidt het niet tot trefzekerder oordelen. Zie: Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection. Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Dissertatie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

82. Zie bijvoorbeeld:

- Bartelink, C. e.a. (2013). *Beslissen over effectieve hulp in onveilige opvoedingssituaties. Literatuurreview*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Zie ook: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Wat-werkt/Wat-werkt-bij-beslissen-in-onveilige-opvoedingssituaties>.
- Bartelink, C. e.a. (2017). *Veiligheid en risico's inschatten: wat helpt? De zin en onzin van risicotaxatie-instrumenten*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Jeugdzorg Nederland e.a.. Zie ook: <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Veiligheid-en-risicos-inschatten-wat-helpt.pdf>.

83. VNG (2019). *Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten*. Den Haag: VNG.

84. Het kader maakt wel melding van de noodzaak van samenwerking met SAVE, waarin de jeugdbescherming participeert.
-
85. Vogtländer, L. & Arum, S. van (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis*. Utrecht: GGD GHOR Nederland.
-
86. SOS = Signs of Safety; Verve = Veiligheid en regie voor elk; SAVE = Samenwerken Aan VEiligheid; GGW = Generiek Gezinsgewicht Werken; ISC = Intensief Systeemgericht Casemanagement.
-
87. Zie ook het tekstkader en bijbehorende noten over de verschillende methoden in de paragraaf 'Effectiviteit professioneel handelen is beperkt'.
-
88. Zie o.a.
- Van Montfoort, A. e.a. (2008). *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij. Methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstellingen van minderjarigen*. Utrecht: MOgroep.
 - Addink, A. e.a. (2017). *Samen werken aan jeugdbescherming. Verslag van het SWING-programma nieuwe jeugdbescherming 2015 - 2017*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
 - Busschers, I. (2016). *Child safety now! Towards effective case management in child protection and youth parole services*. Academisch proefschrift. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
 - Jeugdbescherming Regio Amsterdam (zj). *Ieder kind veilig! Blijvend veilig! Daar zorgen we samen voor. Folder voor professionals uit de jeugdzorg*. Amsterdam: Jeugdbescherming Regio Amsterdam.
-
89. Zoals Families First (FF), Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling (IAG), Multi Systeem Therapie (MST) en Multidimensionele Familietherapie (MDFT). Voor toelichtingen en onderzoek naar resultaten zie de Databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies>.
-
90. Zie: Gorissen, W. (red.) (2017). *Samen lerend doen wat werkt. Een nieuwe kijk op evidence-based practice in zorg en welzijn voor jeugdigen en gezinnen. Eindrapport denktank 'Evidence-based practice in de jeugdhulp'*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-
91. Zie het in de vorige noot genoemde rapport onder redactie van Gorissen. Voor eerdere ervaringen in zogeheten Doorbraakprojecten in de jeugdzorg zie onder andere:
- Diephuis e.a. (2012). *Tijd voor jeugd. Praktijkgids*. Hoogmade/Utrecht: Partners voor Jeugdbeleid/CBO)
- En specifiek in de Jeugdbescherming, zie bijvoorbeeld:
- Busschers, I. e.a. (2015). *Invoeren van Generiek Gezinsgericht Werken. Een beschrijving van het verspreiden, adapteren, invoeren en borgen van GGW bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam*. Amsterdam: Jeugdbescherming Regio Amsterdam & Hogeschool van Amsterdam.
-

92. Zie onder meer:
- Van Yperen e.a. (2017). *Zicht op Effectiviteit*. Rotterdam: Eburon.
 - Samenwerkingsverband Effectieve Jeugdhulp Nederland: www.sejn.nl.
-
93. Zie: Van Yperen, T.A. e.a. (2018). *Leiding geven aan transformatie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-
94. Het eerder genoemde rapport van Busschers en anderen (2015) over het invoeren van Generiek Gezinsgericht Werken is daarvan een goed voorbeeld.
-
95. Zie: Van Montfoort, A. (2013). *Kinderbescherming: de terugkeer van de burger*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-
96. Voor informatie over genoemde aanpakken zie:
- www.eigen-kracht.nl
 - www.home-start.nl
 - www.maatjesgezocht.nl (zie ook www.jimwerkt.nl).
-
97. Zie onder andere:
- Addink, A. e.a. (2017). *Samen werken aan jeugdbescherming. Verslag van het SWING-programma nieuwe jeugdbescherming 2015-2017*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
 - Groenewegen, N. (2018). 'Gecertificeerde instellingen hebben nu zelf bescherming nodig'. In: Transitie Autoriteit Jeugd. *Met het oog op de jeugd. Verhalen over doorontwikkeling van de jeugdzorg na de transitie*. Den Haag: Transitie Autoriteit Jeugd.
-
98. Zie: Dijkstra, S. e.a. (2018). *De inzet van familienetwerkberaden in de jeugdbescherming. Eindrapport*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
-
99. Voor een goed overzicht van knelpunten en succesfactoren bij contact-, locatie-, en gebiedsverboden zie het onderzoek van Fischer en anderen: Fischer, T. e.a. (2019). *Handhaving en veiligheid bij strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden ter bescherming van slachtoffers*. Den Haag/Rotterdam: WODC/Erasmus Universiteit.
-
100. Zie: Snijder, M. (2019). *Samen leren in complexe situaties. Ervaringsverhalen – een tussenrapportage*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
-

A photograph of a child's hand drawing a pink arrow on a paved surface. The child is wearing blue jeans and white sneakers. The background is a blurred outdoor setting.

Het Nederlands Jeugdinstituut is een onafhankelijk en betrokken kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt.

© 2023 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Meer informatie: www.nji.nl/veiligopgroeien

Daar vindt u ook de contactgegevens van medewerkers waarbij u met uw vragen terecht kunt.

Redactie: Nederlands Jeugdinstituut, Tom van Yperen, Anita Kraak, Ans van de Maat, Joanka Prakken

Eindredactie: Rian van Lierop, Katy Hofstede

Met dank aan: Nanja Willemsen

Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp